

Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова

Кафедра судової медицини та права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

**Проректор з науково-педагогічної
роботи**

_____ проф. Ю.Й. Гумінський

“ _____ ” _____ 20 ____ року

**РОБОЧА ПРОГРАМА ІНТЕРНАТУРИ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ
МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ІІІ-ІV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА»**

галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

напрямок підготовки 222 « Медицина»

спеціальність 222 « Медицина», 228 «Педіатрія»

**Робоча програма з судової медицини для інтернів, за напрямом підготовки
222 – Медицина, спеціальністю «Судово-медична експертиза».**

“ ____ ” _____, 20__ року ____

В.І. Гунас, PhD.

Розробники:

Гунас В.І., PhD, завідувач кафедри судової медицини та права ВНМУ

Бондарчук Г.О., канд. мед. наук, доцент кафедри судової медицини та права
ВНМУ

Мусієнко Д.В., ас. кафедри судової медицини та права ВНМУ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри (предметної комісії)

Протокол від. “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Завідувач кафедри (циклової, предметної комісії)

_____ (_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 20__ року

Схвалено методичною радою вищого навчального закладу за напрямом
підготовки

(спеціальністю) _____

(шифр, назва)

Протокол від « ____ » _____ 20__ року № ____

Завідувач кафедри (циклової, предметної комісії) _____

_____ (_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ____ ” _____ 20__ року

Пояснювальна записка

Інтернатура (первинна спеціалізація) є обов'язковою формою післядипломної підготовки випускників лікувальних, педіатричних та інших (за дозволом МОЗ України) факультетів вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації незалежно від підпорядкування та форми власності, після закінчення якої їм присвоюється кваліфікація лікаря-спеціаліста з певного фаху. Основною метою інтернатури є підвищення рівня практичної підготовки лікарів-інтернів у їх професійній готовності до самостійної лікарської роботи. Інтернатура проводиться у формі очно-заочного навчання на кафедрах Вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації і закладів післядипломної освіти та стажування в базових установах охорони здоров'я.

До інтернатури з судової медицини зараховуються випускники медичних університетів або медичних інститутів, які навчалися на медичному факультеті №1, №2 спеціальностей 222 «Медицина», 228 «Педіатрія». Випускники інших факультетів зараховуються в інтернатуру з судової медицини тільки з дозволу МОЗ України.

Підготовка лікарів судово-медичних експертів проводиться за індивідуальними навчальними планами, розробленими на підставі типового навчального плану і програми інтернатури.

Метою навчання в інтернатурі є базова підготовка лікаря-інтерна з усіх розділів судової медицини, ознайомлення його з роботою усіх структурних підрозділів бюро судово-медичної експертизи, отримання необхідних навиків та умінь в обсязі кваліфікаційної характеристики лікаря судово-медичного експерта та підготовка його до проходження атестації на отримання звання лікар-спеціаліст за спеціальністю «Судово-медична експертиза».

Типовим навчальним планом підготовки лікаря-інтерна за спеціальністю "Судово-медична експертиза" протягом дворічного періоду (17 місяців) інтернатури передбачено 9 місяців навчання на кафедрі судової медицини та права (1404 учбові години) та 8 місяців на базах стажування (1248 учбових годин).

<i>Рік</i>	<i>Місяць</i>											
	<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>	<i>IV</i>	<i>V</i>	<i>VI</i>	<i>VII</i>	<i>VIII</i>	<i>IX</i>	<i>X</i>	<i>XI</i>	<i>XII</i>
<i>1 рік</i>	-	-	-	-	-	-	<i>ВІДПУСТКА</i>	<i>Б</i>	<i>К</i>	<i>К</i>	<i>К</i>	<i>К</i>
<i>2 рік</i>	<i>К</i>	<i>К</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>		<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>К</i>	<i>К</i>
	<i>К</i>	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-

Робоча програма інтернатури випускників ВНМУ зі спеціальності «Судово-медична експертиза» розроблена на кафедрі судової медицини та права ВНМУ з рахуванням «Типового навчального плану та програми спеціалізації (інтернатури) випускників вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації» зі спеціальності «Судово-медична експертиза» розроблених співробітниками кафедри судової медицини Національний університет охорони здоров'я України ім. П.Л. Шупика та кафедри судово-медичної експертизи Харківської медичної академії післядипломної освіти відповідно до наказу МОЗ України №1088 від 10.12.2010 р. «Про удосконалення післядипломної освіти лікарів».

Навчальний план і програма схвалені Координаційною науково-методичною радою з післядипломної освіти лікарів і провізорів при Департаменті кадрової політики, освіти і науки Міністерства охорони здоров'я України.

Робоча програма складена на основі типового навчального плану та програми інтернатури випускників вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації за спеціальності «Судово-медична експертиза», Київ, 2016, затвердженого заступником міністра охорони здоров'я України Лінчевським О., погоджено з в.о. начальника відділу освіти та науки МОЗ України Ю.С. П'ятницьким та ректором Національного університету охорони здоров'я України ім. П.Л. Шупика член. кор. НАМН України проф. Ю.В. Вороненко.

Виконання всіх курсів навчальної програми досягається шляхом їх практичної лікарської діяльності під безпосереднім керівництвом начальника Бюро судово-медичної експертизи та відділеннях відділу речових доказів Бюро, згідно із навчальним планом, в якому вказана орієнтовна кількість навчальних годин, що виділяються для освоєння певного розділу програми.

Більшість розділів програми лікарі-інтерни вивчають на профільних кафедрах судової медицини вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації.

За весь період навчання в інтернатурі лікар-інтерн повинен оволодіти певним переліком практичних навичок з фаху «судово-медична експертиза». В даному переліку передбачено три рівні засвоєння матеріалу: 1-й рівень (+)-ознайомлення з даним питанням; 2-й-(++)-уміння застосувати знання і навички при практичній роботі; 3-й (+++)-уміння самостійно застосовувати набуті знання та навички.

Лікар-інтерн повинен здійснювати судово-медичний розтин з забором матеріалу на додаткові експертизи, проводити судово-медичне обстеження живих осіб, вивчати медичну документацію, матеріали кримінальних та цивільних справ, інший експертний матеріал на правах спеціаліста в галузі медицини.

На першому етапі підготовки на базі стажування лікар-інтерн працює під наглядом керівника або кваліфікованих співробітників обласного бюро.

Керівник інтернатури на базах стажування, контролює та корегує безпосередньо, всі сторони діяльності лікаря-інтерна, проводить індивідуальне обговорення кожного професійного питання. Під кожним документом, підписаним лікарем-інтерном, ставить свій підпис.

Теоретичну підготовку на базі стажування на цьому етапі підготовки складає вивчення спеціальної літератури з техніки проведення судово-медичних розтинів померлих. Практичну роботу складає розтин померлих від різних випадків насильницької та ненасильницької смерті, трупів невпізнаних осіб, формулювання судово-медичного діагнозу, написання протокольної частини "Висновку експерта", заповнення лікарського свідоцтва про смерть з урахуванням сучасних вимог Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я XI перегляду, проведення судово-медичних обстежень живих осіб. Лікар-інтерн бере участь в слідчих діях на правах спеціаліста в галузі медицини (огляд місця виявлення трупа, відтворення обстановки та обставин події), описує трупні зміни з визначенням давності настання смерті, описує та зазначає характеристики тілесних ушкоджень. Крім того, цей етап підготовки передбачає вивчення нормативних документів, які регламентують роботу судово-медичного експерта.

Перший очний цикл інтернатури лікарі проходять на профільних кафедрах закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації під керівництвом співробітників кафедр, на ньому лікарі-інтерни вивчають перший розділ Програми, набувають навичок по розтину трупів померлих, обстеженню живих осіб, вивченню особливостей проведення досліджень у відділі експертизи речових доказів. На цьому етапі лікарям-інтернам розпочинають викладати головний теоретичний та практичний курс.

Другий етап очного циклу лікарі-інтерни також проходять на профільних кафедрах, де вони продовжують вивчати головний теоретичний та практичний курси. До процесу навчання залучаються учбово-методичні

матеріали та музейний архів макропрепаратів кафедри. Контроль за якістю навчання здійснюється на практичних заняттях, семінарах та екзаменах, на яких лікарі-інтерни здають практичні навички та теоретичного екзамену-спочатку на комп'ютерах (по універсальній автоматичній програмі AAS-2000, затвердженій МОЗ України), а потім на екзамені-співбесіді.

Статус лікаря-інтерна-судово-медичного експерта.

В адміністративному відношенні лікар-інтерн підпорядковується керівництву обласного бюро судово-медичної експертизи. На нього поширюються правила внутрішнього розпорядку, права та пільги, які передбачені для медичних працівників даної установи. Під час роботи в них лікар-інтерн несе персональну відповідальність за свої дії на рівні з іншими лікарями.

Відповідно з існуючим положенням про інternатуру, лікар-інтерн повинен самостійно забезпечувати свій розділ практичної роботи під керівництвом безпосереднього керівника, який несе особисто юридичну відповідальність за професійну діяльність лікаря-інтерна.

ПРОГРАМА ІНТЕРНАТУРИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ "СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА"

Програму побудовано за системою блоків. Основними блоками є 29 курсів програми. Курс – відповідна самостійна частина програми, в якій подано значну за обсягом теоретичну інформацію з певної галузі судової медицини або суміжних дисциплін. Курси розбито на розділи. Для полегшення орієнтації у програмі та впорядкування інформації, що міститься в ній, курси і розділи закодовано.

У залежності від структури і умов роботи закладу післядипломної освіти, деякі курси можуть викладатись на спеціалізованих кафедрах або комплексно – на кафедрах, де викладаються основні курси програми.

За суміжними та додатковими програмами включено курс патологічної анатомії, медичного права, анатомії людини та терапевтичної стоматології.

Навчальний план очного циклу навчання лікарів-інтернів визначає розподіл учбових годин, відведених на теоретичне вивчення та практичне засвоєння розділів навчальної програми. У разі необхідності, враховуючи рівень базисних знань, регіональну патологію, актуальність та специфіку завдань охорони здоров'я регіону та інші обставини, кафедра може вносити корективи та доповнення в навчальні години, які регламентовані навчальними планами в межах 20% від загального об'єму часу.

Для виконання даної програми в процесі навчання передбачено такі види занять: лекції, практичні заняття, різні види семінарів. Під час навчання на кафедрі судової медицини та суміжних кафедрах лікарі у відповідності з навчальним планом підвищують рівень теоретичної підготовки та оволодівають практичними навичками.

Теоретична підготовка передбачає обов'язкове відвідування лекцій, активну участь у семінарських заняттях, науково-практичних конференціях тощо. З найбільш актуальних тем програми лікарі готують презентації, які обговорюються на семінарах. На практичних заняттях лікарі під керівництвом викладача оволодівають практичні навички з судової медицини та суміжних дисциплін.

Найбільш доцільне орієнтовне відношення лекційних, практичних і семінарських занять на циклах інтернатури 5% - лекції, 25% - семінарські заняття та 75% практичні заняття. Крім того, планується позааудиторна самостійна робота інтернів, яка не включається в навчальний план. Ця робота інтерна над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватись у бібліотеці вищого навчального закладу, навчальних кабінетах кафедр, комп'ютерних класах тощо. У необхідних випадках ця робота проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка, що гарантує можливість індивідуального доступу курсанта до необхідних дидактичних засобів.

Для виявлення рівня знань і навиків інтернів після кожного розділу програми проводиться рубіжний контроль за рахунок годин, передбачених на семінарські заняття. Для заключного іспиту використовують атестаційну комп'ютерну тестову програму ELEX, затверджену Міністерством охорони здоров'я України.

Лікарі, які закінчили навчання в інтернатурі, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікаря-спеціаліста за спеціальністю "Судово-медична експертиза".

В кінці програми подано перелік умінь та практичних навичок, якими повинен оволодіти лікар за час навчання на циклі інтернатури, відповідно до кваліфікаційних вимог до лікаря-спеціаліста – судово-медичного експерта та список рекомендованої літератури.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
підготовки лікарів-інтернів за спеціальністю
"СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА" II періоду навчання
на кафедрі судової медицини та права а також суміжних кафедрах
(очна частина інтернатури)

Тривалість навчання 6 місяців (936 годин)

Код	Назва курсу	Кількість навчальних годин			
		Лекції	Практи- чні заняття	Семі- нари	Разом
1	2	3	4	5	6
1.	Судово-медична служба в системі охорони здоров'я	2	40	6	48
2.	Розлад здоров'я і смерть внаслідок ушкоджень	2	50	8	60
3	Автомобільна травма	2	46	8	56
4.	Мотоциклетна та велосипедна травми	2	16	6	24
5.	Травма внаслідок дії рейкового транспорту	2	16	6	24
6.	Авіаційна травма	2	16	6	24
7.	Зброя нелетальної дії	2	16	6	24
8.	Ушкодження, які виникають при падінні	2	16	6	24
9.	Гістологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі	2	16	6	24
10.	Ушкодження гострими предметами	2	36	8	46
11.	Вогнепальні ушкодження	2	48	8	58
12.	Розлади здоров'я та смерть внаслідок дії електрики	2	16	6	24
13.	Розлад здоров'я та смерть внаслідок низької та високої температур	2	36	6	44
14.	Цитологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі	2	16	6	24
15.	Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії променевої енергії та зміни атмосферного тиску	2	16	6	24

16.	Розлади здоров'я та смерть внаслідок порушення зовнішнього дихання, зумовленого механічними перешкодами. Утоплення та раптова смерть у воді	2	36	8	46
17.	Розлад здоров'я та смерть внаслідок отруєнь	2	36	6	44
	Всього за I період навчання	34	472	112	618

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
підготовки лікарів-інтернів за спеціальністю
"СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА" II періоду навчання
на кафедрі судової медицини та права а також суміжних кафедрах
(очна частина інтернатури)

Тривалість навчання 3 місяці (468 годин)

1	2	3	4	5	6
18.	Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачених та інших осіб	6	76	6	88
19.	Огляд трупа на місці його виявлення	4	46	4	54
20.	Судово-медичне дослідження трупа	6	84	6	96
21.	Судово-медична експертиза трупа у випадках раптової смерті	4	46	6	56
22.	Судово-медичне дослідження трупів новонароджених	4	46	4	54
23.	Імунологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі	2	36	4	42
24.	Медико-криміналістичні методи дослідження в судово-медичній експертизі	2	26	4	32
25.	Судово-медична експертиза за матеріалами слідчих та кримінальних справ	2	16	4	22
Заліки				18	18
Іспит				6	6

Всього за II період навчання	30	376	62	468
Разом	64	848	148	1086
Суміжні спеціальності та додаткові програми				
Патологічна анатомія	8	20	8	36
Медичне право України	20	66	20	106
Анатомія людини	20	66	20	106
Вибіркові дисципліни	10	50	10	70
Разом з урахуванням суміжних				1404

СУМІЖНІ ПРОГРАМИ					
1	2	3	4	5	6
26.	Патологічна анатомія	8	20	8	36
27	Анатомія людини	20	66	20	106
28	Основи медичного права України	20	66	20	106
29	Вибірковий курс	10	50	10	70
Разом:		58	202	58	318

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ (ІНТЕРНАТУРИ) ЛІКАРІВ ЗА
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА»**

Код	Назва курсу, розділу теми	Кількість годин	
		Лекції	Практичні
01	Судово-медична служба в системі охорони здоров'я. Організація судово- медичної експертизи		
01.1	Процесуальні основи судово-медичної експертизи. Структура судово-медичної служби в Україні та світі.	2	12
01.2	Питання етики та деонтології в професійній діяльності лікаря судово-медичного експерта		2
01.3	Регламентування прав та обов'язків медичних працівників		2
01.4	Професійні порушення медичних працівників, їх класифікація та характеристика		12
01.5	Організація та завдання судово-медичної експертизи у випадках притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності за професійні правопорушення		12
02	Розлад здоров'я та смерть внаслідок ушкоджень		
02.1	Загальне вчення про травму і травматизм	2	10
02.2	Ушкодження тупими предметами. Морфологія ушкоджень м'яких тканин		8
02.3	Морфогенез переломів кісток		8
02.4	Морфогенез ушкоджень внутрішніх органів та кровоносних судин		8
02.5	Клінічні та патоморфологічні прояви черепно-мозкової травми		8
02.6	Причини смерті внаслідок ушкоджень. Встановлення причинно- наслідкових зв'язків між ушкодженнями та несприятливими наслідками		8
03	Автомобільна травма		

03.1	Загальні відомості про автомобільний травматизм	2	10
03.2	Ушкодження внаслідок зіткнення автомобіля, що рухався, з людиною		6
03.3	Ушкодження внаслідок переїзду тіла колесом автомобіля		6
03.4	Ушкодження у водія і пасажирів внаслідок дії внутрішніх частин автомобіля		6
03.5	Ушкодження внаслідок випадіння людини із автомобіля, що рухався		6
03.6	Ушкодження від здавлення тіла між частинами автомобіля та іншими предметами		6
03.7	Диференційна діагностика автомобільної травми		6
04	Мотоциклетна та велосипедна травми		
04.1	Загальні відомості про мотоциклетну травму	2	8
04.2	Види мотоциклетної та велосипедної травми. Механізм та морфологічні особливості ушкоджень		8
05	Травма внаслідок дії рейкового транспорту		
05.1	Ушкодження внаслідок зіткнення поїзда, що рухався, з людиною	2	8
05.2	Ушкодження внаслідок переїзду тіла колесом поїзда		8

06	Авіаційна травма		
06.1	Характер ушкоджень у екіпажу та пасажирів при різних авіаційних пригодах	2	8
06.2	Особливості судово-медичної експертизи авіаційних пригод		8
07	Зброя нелетальної дії		
07.1	Загальні відомості про зброю нелетальної дії	2	8
07.2	Механізм виникнення і морфологічні особливості ушкоджень при дії різних видів зброї нелетальної дії		8
08	Ушкодження, які виникають внаслідок падіння		
08.1	Загальні дані і класифікація падінь	2	4
08.2	Механізм та умови виникнення ушкоджень при падінні з висоти		4
08.3	Ушкодження, які виникають внаслідок падіння з висоти		4
08.4	Ушкодження, що виникають внаслідок падіння із положення стоячи		4
09	Гістологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі		
09.1	Основи гістологічної техніки	2	8
09.2	Роль судової-гістології в судовій медицині. Провідні судово-гістологічні ознаки при різних видах смерті		8
10	Ушкодження гострими предметами		
10.1	Загальні відомості ушкодження, які спричиняються гострими предметами	2	6
10.2	Ушкодження внаслідок дії ріжучих знарядь та предметів		6
10.3	Ушкодження внаслідок дії колючих знарядь та предметів		6

10.4	Ушкодження внаслідок дії колючо-ріжучих знарядь та предметів		6
10.5	Ушкодження внаслідок дії рубаючих знарядь та предметів		6
10.6	Ушкодження внаслідок дії пиляючих знарядь та предметів		6
11	Вогнепальні ушкодження		
11.1	Вогнепальна зброя	2	8
11.2	Фактори пострілу		10
11.3	Кульові вогнестрільні ушкодження внаслідок пострілів впритул, з близької та неблизької відстані		10
11.4	Ушкодження внаслідок пострілів з дробової зброї		10
11.5	Ушкодження холостими пострілами, атиповими снарядами зброї та від вибухів		10
12	Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії електрики		
12.1	Механізм смерті та морфологічні зміни тканин і органів при ураженні електрикою	2	8
12.2	Механізм смерті та морфологічні зміни тканин і органів при ураженні атмосферною електрикою (блискавкою)		8
13	Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії низької та високої температур		
13.1	Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів від загальної та місцевої дії холоду	1	18
13.2	Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів внаслідок загальної і місцевої дії високої температури	1	18
14	Цитологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі		
14.1	Роль цитологічних методів дослідження в	2	16

	судовій медицині		
15	Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії променистої енергії та зміни атмосферного тиску		
15.1	Клінічні та патоморфологічні зміни при променевих ураженнях Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії низького атмосферного тиску (гіпобарія) Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії високого атмосферного тиску (гіпербарія)	2	16
16	Розлад здоров'я та смерть внаслідок порушення зовнішнього дихання, викликаного механічними перешкодами. Утоплення та раптова смерть у воді		
16.1	Види порушень зовнішнього дихання	2	4
16.2	Морфологічні зміни при гіпоксії		4
16.3	Странгуляційна гіпоксія		4
16.4	Обтураційна гіпоксія		4
16.5	Компресійна гіпоксія		4
16.6	Морфологічні ознаки утоплення, механізм та оцінка		4
16.7	Лабораторні методи діагностики. Смерть внаслідок утоплення		4
16.8	Методика судово-медичного дослідження трупа у випадку асфіксії		4
17	Розлад здоров'я та смерть внаслідок отруєнь		
17.1	Дія отруйних речовин, розпізнавання отруєнь	2	9
17.2	Отруєння деструктивними отрутами		9
17.3	Отруєння отрутами, що змінюють склад крові		9
17.4	Отруєння отрутами, що збуджують, пригнічують та паралізують нервову систему		9

18	Судово-медична експертиза потерпілих, обвинувачених та інших осіб		
18.1	Методика проведення судово-медичної експертизи потерпілих осіб, які звинувачуються, та інших	2	10
18.2	Судово-медична експертиза визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень	2	10
18.3	Судово-медична експертиза визначення відсотка втрати працездатності	2	10
18.4	Судово-медична експертиза стану здоров'я удаваних та штучних хвороб		10
18.5	Судово-медична експертиза інтерсексуального стану. Встановлення статі, статевої зрілості, статевої недоторканості, репродуктивної спроможності.		10
18.6	Судово-медична експертиза при встановленні вагітності, минулих пологів, абортів		10
18.7	Судово-медична експертиза статевих злочинів		10
18.8	Судово-медична експертиза віку		6
19	Огляд трупа на місці його виявлення		
19.1	Огляд трупа на місці його виявлення (місце пригоди)	4	46
20	Судово-медичне дослідження трупа		
20.1	Вчення про смерть та трупні явища	2	40
20.2	Судово-медична експертиза (дослідження) трупа	2	40
20.3	Деякі питання судово-медичного дослідження трупа при насильницькій смерті	2	4

21	Судово-медична експертиза трупа при раптовій смерті		
21.1	Причини та генез раптової смерті	2	10
21.2	Раптова смерть при захворюваннях головного мозку та його оболонок		6
21.3	Раптова смерть при захворюваннях серця та судин		6
21.4	Раптова смерть при захворюваннях органів дихання, травлення та сечовиділення		6
21.5	Раптова смерть при інфекційних та паразитарних захворюваннях		6
21.6	Раптова смерть при алергічних станах та захворюваннях		6
21.7	Раптова смерть дітей	2	6
22	Судово-медичне дослідження трупів новонароджених		
22.1	Ознаки новонародженості, доношеності, зрілості, життєздатності Причини смерті в атрге-, інтра-, та постнатальному періодах	2	24
22.2	Особливості судово-медичного дослідження трупів новонароджених	2	22
23	Імунологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі		
23.1	Роль імунологічних методів дослідження в судовій медицині	2	36
24	Медико-криміналістичні методи дослідження		
24.1	Медико-криміналістичні дослідження	2	12
24.2	Судова фотографія		2
24.3	Основні положення про дослідження об'єктів судово-медичної диференціації та ідентифікації		2
24.4	Судово-медична ідентифікація особистості		10

25	Судово-медична експертиза за матеріалами слідчих та судових справ		
25.1	Порядок призначення і особливості проведення судово-медичної експертизи за матеріалами справи	2	8
25.2	Судово-медична експертиза за матеріалами справи при різних видах травм		8

	СУМІЖНІ ПРОГРАМИ		
26	Патологічна анатомія захворювань людини		
26.1	Патологічна анатомія захворювань органів кровообігу	2	2
26.2	Патологічна анатомія захворювань органів дихання	2	2
26.3	Патологічна анатомія захворювань органів травлення	2	2
26.4	Патологічна анатомія захворювань нирок та органів сечовиділення	2	2
26.5	Патологічна анатомія захворювань нервової системи	2	2
26.6	Патологічна анатомія захворювань на СНІД		4
26.7.	Патологічна анатомія захворювань ускладнень діагностичних, лікувальних втручань і реанімації		2
26.8	Патологічна анатомія захворювань перинатального та дитячого віку		2
27	Анатомія людини		
27.1	Загальне вчення про опорно-руховий апарат.	6	16
27.2	Основи топографічної анатомії мозку	6	16
27.3	Основи топографічної анатомії судин та серця	6	16
27.4	Основи топографічної анатомії органів шиї	2	18
28	Основи медичного права України		
28.1	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників.	2	8
28.2	Захист прав пацієнтів. Основи адміністративного права України.	4	8
28.3	Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я.	2	8
28.4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус сімейного	2	8

	лікаря.		
28.5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників.	2	8
28.6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я.	2	8
28.7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення.	2	6
28.8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування – одна з форм соціального забезпечення.	2	6
28.9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування. Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності.	2	6
29	Вибіркова дисципліна	10	50

Таким чином робоча програма інтернатури випускників вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації зі спеціальності «судово-медична експертиза» складається з 29 курсів, які мають свій шифр і які включають відповідні підрозділи.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ЗА
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА» НА КАФЕДРІ СУДОВОЇ
МЕДИЦИНИ ТА ПРАВА НА 2021-2022 Н.Р.**

№ п/п	Тема	Години
1	Пропесвальні основи судово-медичної експертизи. Структура судово-медичної служби в Україні та світі.	2
2	Загальне вчення про травму і травматизм	2
3	Загальні відомості про автомобільний травматизм	2
4	Загальні відомості про мотоциклетну травму	2
5	Ушкодження внаслідок зіткнення поїзда, що рухався, з людиною	2
6	Характер ушкоджень у екіпажу та пасажирів при різних авіаційних пригодах	2
7	Загальні відомості про зброю нелетальної дії	2
8	Загальні дані і класифікація падінь	2
9	Основи гістологічної техніки	2
10	Загальні відомості ушкодження, які спричиняються гострими предметами	2
11	Вогнепальна зброя	2
12	Механізм смерті та морфологічні зміни тканин і органів при ураженні електрикою	2
13	Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів від загальної та місцевої дії холоду	1
14	Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів внаслідок загальної і місцевої дії високої температури	1
15	Роль цитологічних методів дослідження в судовій медицині	2
16	Клінічні та патоморфологічні зміни при променевих ураженнях	2
17	Види порушень зовнішнього дихання	2
18	Дія отруйних речовин, розпізнавання отруєнь	2
19	Методика проведення судово-медичної експертизи потерпілих осіб, які звинувачуються, та інших	2
20	Судово-медична експертиза визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень	2

21	Судово-медична експертиза визначення відсотка втрати працездатності	2
22	Огляд трупа на місці його виявлення (місце пригоди)	4
23	Вчення про смерть та трупні явища	2
24	Судово-медична експертиза (дослідження) трупа	2
25	Деякі питання судово-медичного дослідження трупа при насильницькій смерті	2
26	Причини та генез раптової смерті	2
27	Раптова смерть дітей	2
28	Ознаки новонародженості, доношеності, зрілості, життєздатності Причини смерті в ante-, інтра-, та постнатальному періодах	2
29	Особливості судово-медичного дослідження трупів новонароджених	2
30	Роль імунологічних методів дослідження в судовій медицині	2
31	Медико-криміналістичні дослідження	2
32	Порядок призначення і особливості проведення судово-медичної експертизи за матеріалами справи	2

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

семінарських занять на циклі очної інтернатури

для судово-медичних експертів інтернів першого року навчання по курсу

судова медицина

Код	Назва курсу, розділу теми	Кількість годин
01	Судово-медична служба в системі охорони здоров'я. Організація судово- медичної експертизи	
01.1	Процесуальні основи судово-медичної експертизи. Структура судово-медичної служби в Україні та світі.	1
01.2	Питання етики та деонтології в професійній діяльності лікаря судово-медичного експерта	1
01.3	Регламентування прав та обов'язків медичних працівників	1
01.4	Професійні порушення медичних працівників, їх класифікація та характеристика	1
01.5	Організація та завдання судово-медичної експертизи у випадках притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності за професійні правопорушення	2
02	Розлад здоров'я та смерть внаслідок ушкоджень	
02.1	Загальне вчення про травму і травматизм	2
02.2	Ушкодження тупими предметами. Морфологія ушкоджень м'яких тканин	2
02.3	Морфогенез переломів кісток	1
02.4	Морфогенез ушкоджень внутрішніх органів та кровоносних судин	1
02.5	Клінічні та патоморфологічні прояви черепно-мозкової травми	1
02.6	Причини смерті внаслідок ушкоджень. Встановлення причинно- наслідкових зв'язків між ушкодженнями та	1

	несприятливими наслідками	
03	Автомобільна травма	2
03.1	Загальні відомості про автомобільний травматизм	1
03.2	Ушкодження внаслідок зіткнення автомобіля, що рухався, з людиною	1
03.3	Ушкодження внаслідок переїзду тіла колесом автомобіля	1
03.4	Ушкодження у водія і пасажирів внаслідок дії внутрішніх частин автомобіля	1
03.5	Ушкодження внаслідок випадіння людини із автомобіля, що рухався	1
03.6	Ушкодження від здавлення тіла між частинами автомобіля та іншими предметами	1
03.7	Диференційна діагностика автомобільної травми	
04	Мотоциклетна та велосипедна травми	
04.1	Загальні відомості про мотоциклетну травму	3
04.2	Види мотоциклетної та велосипедної травми. Механізм та морфологічні особливості ушкоджень	3
05	Травма внаслідок дії рейкового транспорту	
05.1	Ушкодження внаслідок зіткнення поїзда, що рухався, з людиною	3
05.2	Ушкодження внаслідок переїзду тіла колесом поїзда	3

06	Авіаційна травма	
06.1	Характер ушкоджень у екіпажу та пасажирів при різних авіаційних пригодах	3
06.2	Особливості судово-медичної експертизи авіаційних пригод	3
07	Зброя нелетальної дії	
07.1	Загальні відомості про зброю нелетальної дії	3
07.2	Механізм виникнення і морфологічні особливості ушкоджень при дії різних видів зброї нелетальної дії	3
08	Ушкодження, які виникають внаслідок падіння	
08.1	Загальні дані і класифікація падінь	2
08.2	Механізм та умови виникнення ушкоджень при падінні з висоти	2
08.3	Ушкодження, які виникають внаслідок падіння з висоти	1
08.4	Ушкодження, що виникають внаслідок падіння із положення стоячи	1
09	Гістологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі	
09.1	Основи гістологічної техніки	3
09.2	Роль судової-гістології в судовій медицині. Провідні судово-гістологічні ознаки при різних видах смерті	3
10	Ушкодження гострими предметами	
10.1	Загальні відомості ушкодження, які спричиняються гострими предметами	2
10.2	Ушкодження внаслідок дії ріжучих знарядь та предметів	2
10.3	Ушкодження внаслідок дії колючих знарядь та предметів	1

10.4	Ушкодження внаслідок дії колючо-ріжучих знарядь та предметів	1
10.5	Ушкодження внаслідок дії рубаючих знарядь та предметів	1
10.6	Ушкодження внаслідок дії пиляючих знарядь та предметів	1
11	Вогнепальні ушкодження	
11.1	Вогнепальна зброя	2
11.2	Фактори пострілу	2
11.3	Кульові вогнестрільні ушкодження внаслідок пострілів впритул, з близької та неблизької відстані	2
11.4	Ушкодження внаслідок пострілів з дробової зброї	1
11.5	Ушкодження холостими пострілами, атиповими снарядами зброї та від вибухів	1
12	Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії електрики	
12.1	Механізм смерті та морфологічні зміни тканин і органів при ураженні електрикою	3
12.2	Механізм смерті та морфологічні зміни тканин і органів при ураженні атмосферною електрикою (блискавкою)	3
13	Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії низької та високої температур	
13.1	Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів від загальної та місцевої дії холоду	3
13.2	Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів внаслідок загальної і місцевої дії високої температури	3
14	Цитологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі	
14.1	Роль цитологічних методів дослідження в	6

	судовій медицині	
15	Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії променистої енергії та зміни атмосферного тиску	
15.1	Клінічні та патоморфологічні зміни при променевих ураженнях Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії низького атмосферного тиску (гіпобарія) Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії високого атмосферного тиску (гіпербарія)	6
16	Розлад здоров'я та смерть внаслідок порушення зовнішнього дихання, викликаного механічними перешкодами. Утоплення та раптова смерть у воді	
16.1	Види порушень зовнішнього дихання	-
16.2	Морфологічні зміни при гіпоксії	1
16.3	Странгуляційна гіпоксія	1
16.4	Обтураційна гіпоксія	1
16.5	Компресійна гіпоксія	1
16.6	Морфологічні ознаки утоплення, механізм та оцінка	1
16.7	Лабораторні методи діагностики. Смерть внаслідок утоплення	1
16.8	Методика судово-медичного дослідження трупа у випадку асфіксії	1
17	Розлад здоров'я та смерть внаслідок отруєнь	
17.1	Дія отруйних речовин, розпізнавання отруєнь	2
17.2	Отруєння деструктивними отрутами	2
17.3	Отруєння отрутами, що змінюють склад крові	1
17.4	Отруєння отрутами, що збуджують, пригнічують та паралізують нервову систему	1

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
семінарських занять на циклі очної інтернатури
для судово-медичних експертів інтернів другого року навчання по курсу
судова медицина

18	Судово-медична експертиза потерпілих, обвинувачених та інших осіб	
18.1	Методика проведення судово-медичної експертизи потерпілих осіб, які звинувачуються, та інших	1
18.2	Судово-медична експертиза визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень	1
18.3	Судово-медична експертиза визначення відсотка втрати працездатності	1
18.4	Судово-медична експертиза стану здоров'я удаваних та штучних хвороб	1
18.5	Судово-медична експертиза інтерсексуального стану. Встановлення статі, статевої зрілості, статевої недоторканості, репродуктивної спроможності.	1
18.6	Судово-медична експертиза при встановленні вагітності, минулих пологів, абортів	1
18.7	Судово-медична експертиза статевих злочинів	-
18.8	Судово-медична експертиза віку	-
19	Огляд трупа на місці його виявлення	
19.1	Огляд трупа на місці його виявлення (місце пригоди)	4
20	Судово-медичне дослідження трупа	
20.1	Вчення про смерть та трупні явища	2
20.2	Судово-медична експертиза (дослідження) трупа	2
20.3	Деякі питання судово-медичного дослідження трупа при насильницькій смерті	2

21	Судово-медична експертиза трупа при раптовій смерті	
21.1	Причини та генез раптової смерті	1
21.2	Раптова смерть при захворюваннях головного мозку та його оболонок	1
21.3	Раптова смерть при захворюваннях серця та судин	1
21.4	Раптова смерть при захворюваннях органів дихання, травлення та сечовиділення	1
21.5	Раптова смерть при інфекційних та паразитарних захворюваннях	1
21.6	Раптова смерть при алергічних станах та захворюваннях	1
21.7	Раптова смерть дітей	-
22	Судово-медичне дослідження трупів новонароджених	
22.1	Ознаки новонародженості, доношеності, зрілості, життєздатності Причини смерті в атрге-, інтра-, та постнатальному періодах	2
22.2	Особливості судово-медичного дослідження трупів новонароджених	2
23	Імунологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі	
23.1	Роль імунологічних методів дослідження в судовій медицині	4
24	Медико-криміналістичні методи дослідження	
24.1	Медико-криміналістичні дослідження	1
24.2	Судова фотографія	1
24.3	Основні положення про дослідження об'єктів судово-медичної диференціації та ідентифікації	1
24.4	Судово-медична ідентифікація особистості	1

25	Судово-медична експертиза за матеріалами слідчих та судових справ	
25.1	Порядок призначення і особливості проведення судово-медичної експертизи за матеріалами справи	2
25.2	Судово-медична експертиза за матеріалами справи при різних видах травм	2

Перелік практичних навичок, якими повинен володіти лікар-інтерн за спеціальністю «Судово-медична експертиза» після закінчення інтернатури

Назва маніпуляції	Ступінь володіння
1	2
Проведення огляду трупа на місці пригоди (виявлення)	+++
Встановлення факту і терміну настання смерті	+++
Виявлення та описання ушкоджень тіла людини та пошкоджень одягу у випадках насильницької та ненасильницької смерті	+++
Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ушкодженням та несприятливим наслідком	+++
Проведення судово-медичної експертизи трупа у випадках насильницької та ненасильницької смерті	+++
Проведення судово-медичної експертизи трупів новонароджених	+++
Проведення судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб	+++
Проведення судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб у випадках статевих злочинів	+++

Практичні заняття передбачають:

- 1) участь в слідчих діях в якості спеціаліста (огляд місця виявлення трупа), фіксація пози, положення трупа, трупних змін, наявності тілесних ушкоджень;
- 2) участь в проведенні судово-медичних розтинів трупів, дослідженні одягу, взуття, зовнішньому та внутрішньому дослідженні трупа, фіксації трупних змін, зовнішніх тілесних ушкоджень, макроскопічних змін органів та систем, ушкоджень внутрішніх органів;
- 3) участь в судово-медичному обстеженні живих осіб у відділі експертизи потерпілих, обвинувачених та інших осіб;
- 4) вивчення медичної документації, матеріалів кримінальних та цивільних справ та іншого експертного матеріалу;
- 5) оформлення протокольних частин та підсумків "Висновку експерта",

6) оформлення "Лікарського свідоцтва про смерть", формулювання судово-медичного діагнозу;

7) вирішення ситуаційних задач (визначення видових ознак різних випадків насильницької смерті, давності настання смерті, оцінка морфологічних змін при різноманітних патологічних процесах).

Інтернам рекомендується вести щоденники протоколи практичних занять, в яких вони описують всі види діяльності за робочий день.

Поточна навчальна діяльність інтернів контролюється на практичних заняттях у відповідності з конкретними цілями та під час індивідуальної роботи викладача зі інтернами.

Оцінка успішності з дисципліни виставляється за рекомендованою чотирьохбальною системою.

Курс 01 Судово-медична служба в системі охорони здоров'я. Організація судово-медичної експертизи

01.01 Процесуальні основи судово-медичної експертизи. Структура судово-медичної служби в Україні та світі.

На прикладі Бюро судово-медичної експертизи Управління охорони здоров'я і курортів Вінницької обласної державної адміністрації буде проведено ознайомлення з усіма підрозділами судово-медичної служби. Буде окремо приділена увага розбору роботи відділу «чергових експертів» та «районних бюро», обговоренню їх роботи в інших обласних бюро судово-медичної експертизи.

На прикладі країн ОЕСР будуть розглянуті особливості судово-медичної служби та проведено порівняння зі структурою даної служби в Україні. Проводитиметься обговорення плюсів та мінусів системи судово-медичної служби в Україні та країн ОЕСР.

Знати: принципи функціонування судово-медичної служби в країнах ОЕСР.

Вміти: порівняти структуру судово-медичної служби в країнах ОЕСР та в Україні.

01.02 Питання етики та деонтології в професійній діяльності лікаря судово-медичного експерта

Прийнятий третьою Генеральною Асамблеєю Всесвітньої Медичної Асоціації, Женева, Швейцарія, в жовтні 1949, доповнено двадцять другою Всесвітньою Медичною Асамблеєю, Сідней, Австралія, в серпні 1968 року і тридцять п'ятою Всесвітньою Медичною Асамблеєю, Венеція, Італія, в жовтні 1983 року. Етичний кодекс лікаря України.

Знати: основні поняття медичної етики та деонтології.

Вміти: застосувати принципи етики та деонтології в практиці судово-медичного експерта.

01.03 Регламентування прав та обов'язків медичних працівників

Буде окремо розбірно права та обов'язки судово-медичного експерта в Україні у відповідності з чинним законодавством, а саме - згідно «Закону про судову експертизу» і «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» Міністерства юстиції України. Особливо увага буде звертатися на суперечливі та двозначні пункти, що містять дані нормативні акти, та трактування кожного пункту окремо.

Знати: права та обов'язки судово-медичного експерта.

Вміти: назвати права та обов'язки судово-медичного експерта.

01.04 Професійні порушення медичних працівників, їх класифікація та характеристика

Питання, які найчастіше вирішує судово-медична експертна комісія при експертизі професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників. Об'єкти експертизи при експертизі професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників. Склад експертної комісії при проведенні експертизи професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників. Права та обов'язки членів експертної комісії.

Знати: організацію судово-медичної експертизи професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників.

Вміти: давати судово-медичну оцінку випадків судово-медичних експертиз професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників.

01.05 Організація та завдання судово-медичної експертизи у випадках притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності за професійні правопорушення

Визначити які є причини виникнення «лікарських справ». Яка статистика виникнення таких справ в Україні? Яке значення мають дані види справ для покращення надання медичної допомоги?

Знати: порядок та особливості проведення експертиз щодо «Лікарських справ».

Вміти: давати судово-медичну оцінку випадків проведення експертиз щодо «Лікарських справ».

Курс 02 Розлад здоров'я та смерть внаслідок ушкоджень

02.01 Загальне вчення про травму і травматизм

Визначення поняття «тілесне ушкодження». Судово-медична класифікація тілесних ушкоджень залежно від діючого фактора. Судово-медична класифікація тілесних ушкоджень за наслідками. Анатомічні та функціональні травми. Судово-медичні ознаки при падінні з висоти. Судово-медичні ознаки при падінні на площині. Визначення поняття «травматизм», класифікація травматизму. Поняття «автомобільна травма». Класифікація автомобільної травми. Поняття «специфічні ушкодження» при автомобільній травмі. Характерні і не характерні ушкодження при автомобільній травмі. «Бампер-перелом», його походження, судово-медичне значення. Ознаки переїзду колесом автомобіля. Травма в кабіні (салоні) автомобіля. Травми внаслідок падіння з кузова рухомого автомобіля. Травма в результаті здавлювання тіла між автомобілем і нерухомим предметом. Мотоциклетна травма. Поняття «залізнична (рейкова) травма» та її види. Специфічні ушкодження в разі переїзду колесом залізничного транспорту. Травма на водному транспорті. Авіаційна травма. Виробнича (промислова та

сільськогосподарська) травма. Спортивна травма. Особливості ушкоджень, заподіяних власною і сторонньою рукою.

Знати: судово-медичну класифікацію тілесних ушкоджень залежно від діючого фактору, класифікацію травматизму, автомобільної травми, особливості рейкової травми, особливості ушкоджень, заподіяних власною і сторонньою рукою.

Вміти: відрізняти само ушкодження від завданих сторонньою рукою; відрізняти водія від пасажирів автомобіля; відрізняти падіння з висоти від падіння з висоти власного зросту.

02.02 Ушкодження тупими предметами. Морфологія ушкоджень м'яких тканин

Класифікація тупих предметів. Механізм дії тупих предметів. Поняття садно, класифікація, встановлення давності його виникнення. Поняття синець, встановлення давності його виникнення. Поняття про забиту рану, класифікація, диференційна діагностика з іншими ранами. Переломи, класифікація, механізм утворення.

Знати: основні поняття щодо ушкоджень, що можуть бути утворені дією тупих предметів.

Вміти: діагностувати давність нанесення ушкодження утвореного дією тупих предметів та пояснити механізм їх виникнення.

02.03 Морфогенез переломів кісток

Переломи Фор-1, Фор-2, Фор-3. Диференційна діагностика прямого і непрямого переломів ребер. Види переломів трубчастих та плоских кісток. Типовий та нетиповий перелом Месерера. Визначенні дії сил стиснення і розтягнення на кісткові пластинки.

Знати: особливості судово-медичної експертизи переломів кісток.

Вміти: відрізняти переломи Фор-1, 2, 3 одне від одного; відрізнити прямий та непрямий перелом.

02.04 Морфогенез ушкоджень внутрішніх органів та кровоносних судин

Механізми утворення ушкодження внутрішніх органів: паренхіматозних, зокрема, головний мозок, серце, легені, печінка, нирки (розриви, відриви, тріщини, субкапсулярні крововиливи тощо) та порожнистих органів, зокрема, сечовий міхур, шлунок, стравохід, кишечник.

Знати: механогенез утворення ушкоджень внутрішніх органів.

Вміти: проводити диференційну діагностику щодо механізму утворення ушкоджень паренхіматозних та порожнистих органів.

02.05 Клінічні та патоморфологічні прояви черепно-мозкової травми

Основні теорії черепно-мозкової травми. Теорія кавітації, умови, що необхідні для її проявлення, фізичні процеси, що мають місце у порожнині черепа, основні морфологічні зміни, що залежать від типу дії травмуючої сили. Компресійна теорія/концентрованого удару, її відзнаки від теорії кавітації.

Характер травмуючої поверхні у визначенні механізму черепно-мозкової травми. Ротаційна теорія, її принципова відміна від інших теорій, основні морфологічні ознаки цієї теорії. Питання, що пов'язані зі струсом головного мозку, особливості його клінічних проявів у різному віці.

Знати: теорію виникнення черепно-мозкової травми.

Вміти: встановлювати характер травмуючої поверхні, визначати механізм черепно-мозкової травми.

02.06 Причини смерті внаслідок ушкоджень. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ушкодженнями та несприятливими наслідками

Об'єкти судово-медичної експертизи, методологія дослідження об'єктів СМЕ, об'єктний детермінант в травматичному процесі, закономірні зв'язки в процесі травмування, причинно-наслідковий зв'язок, модель повної причини тілесного ушкодження, причинно-системне моделювання процесу травмування, зворотна конгруентність інтенсивності дій об'єктних детермінантів, квазіформальна репродукція залежності, алгоритм причинно-системного моделювання, конкуренція причинних факторів (чинників).

Знати: основні причини смерті від ушкоджень різного характеру та предметами.

Вміти: встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ушкодженнями та несприятливими наслідками.

Курс 03 Автомобільна травма

03.01 Загальні відомості про автомобільний травматизм

Види автомобільної травми, класифікація за механізмом утворення. Специфічні для конкретного виду автомобільної травми ушкодження; характерні для автомобільної травми і її конкретних видів ушкодження; нехарактерні для автомобільної травми ушкодження.

Знати: класифікацію та особливості автомобільної травми.

Вміти: застосовувати знання щодо класифікації автомобільної травми при судово-медичній експертизі транспортного травматизму.

03.02 Ушкодження внаслідок зіткнення автомобіля, що рухався, з людиною

Травма від зіткнення людини з автомобілем, що рухається. Фази зіткнення. Зіткнення частин автомобіля з тілом. Падіння тіла на автомобіль. Відкидання тіла і падіння його на ґрунт. Ковзання тіла по ґрунту. Бампер-переломи.

Знати: особливості ушкоджень у пішоходів при зіткненні з автомобілем, що рухався.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження у пішоходів при зіткненні з автомобілем, що рухався.

03.03 Ушкодження внаслідок переїзду тіла колесом автомобіля

Травма від переїзду колесом автомобіля. Зіткнення колеса з тілом. Штовхання, перевертання тіла колесом. В'їзд колеса на тіло. Перекочування колеса через тіло. Волочіння тіла. Відбитки малюнка протектора шини. «Первинний щипок». Переїзді через живіт. Переїзд через тазову ділянку. Переїзд через нижні кінцівки.

Знати: особливості ушкоджень внаслідок переїзду тіла колесом автомобіля.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження внаслідок переїзду тіла колесом автомобіля.

03.04 Ушкодження у водія і пасажирів внаслідок дії внутрішніх частин автомобіля

Травма всередині автомобіля. Зіткнення тіла з частинами кабіни, або кузова. Притиснення тіла частинами кабіни, які змістилися. Специфічні ушкодження водія автомобіля. Специфічні ушкодження пасажирів переднього сидіння. Специфічні ушкодження пасажирів задніх сидінь. Ушкодження від ременів безпеки.

Знати: особливості ушкоджень у водія і пасажирів внаслідок дії внутрішніх частин автомобіля.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження у водія і пасажирів внаслідок дії внутрішніх частин автомобіля.

03.05 Ушкодження внаслідок випадіння людини із автомобіля, що рухався

Фази випадіння людини з автомобіля, що рухається. Ушкодження. Що утворюються в 1, 2 та 3 фазах випадіння з автомобіля, що рухається.

Знати: особливості ушкоджень внаслідок випадіння людини із автомобіля, що рухався.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження внаслідок випадіння людини із автомобіля, що рухався.

03.06 Ушкодження від здавлення тіла між частинами автомобіля та іншими предметами

Травма від стискання тіла між автомобілем і іншими предметами або ґрунтом. Зіткнення частин автомобіля з тілом. Притиснення тіла до різних предметів

Знати: особливості ушкоджень від здавлення тіла між частинами автомобіля та іншими предметами.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження від здавлення тіла між частинами автомобіля та іншими предметами.

03.07 Диференційна діагностика автомобільної травми

Особливості ушкоджень у пішоходів при зіткненні з автомобілем, що рухався. Особливості ушкоджень внаслідок переїзду тіла колесом автомобіля. Особливості ушкоджень у водія і пасажирів внаслідок дії внутрішніх частин

автомобіля. Особливості ушкоджень внаслідок випадіння людини із автомобіля, що рухався. Особливості ушкоджень від здавлення тіла між частинами автомобіля та іншими предметами

Знати: особливості ушкоджень що виникають при автомобільній травмі.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження, що виникають при автомобільній травмі.

Курс 04 Мотоциклетна та велосипедна травми

04.01 Загальні відомості про мотоциклетну травму

Види мотоциклетної травми, фази травмування й механізм виникнення ушкоджень. Специфічні ушкодження при мототравмі.

Знати: класифікацію та особливості мотоциклетної травми.

Вміти: застосовувати знання щодо класифікації мотоциклетної травми при судово-медичній експертизі транспортного травматизму.

04.02 Види мотоциклетної та велосипедної травми. Механізм та морфологічні особливості ушкоджень

Наїзд мотоциклом на пішохода. Механізм утворення ушкоджень при наїзді мотоциклом на пішохода. Механізм утворення ушкоджень при зіткненні мотоцикла із нерухомим об'єктом.

Знати: специфічні ушкодження, що виникають під час мотоциклетної травми.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження, що виникають під час мотоциклетної травми при судово-медичному дослідженні.

Курс 05 Травма внаслідок дії рейкового транспорту

05.01 Ушкодження внаслідок зіткнення поїзда, що рухався, з людиною

Залізнична травма. Удар залізничним транспортом, що рухається. Характерні ознаки удару залізничним транспортом, що рухається. Сліди волочіння, протягування. Відриви кінцівок.

Знати: специфічні ушкодження, що виникають внаслідок зіткнення поїзда, що рухався, з людиною.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження, що виникають внаслідок зіткнення поїзда, що рухався, з людиною.

05.02 Ушкодження внаслідок переїзду тіла колесом поїзда

Розділення тіла на частини або відділення частин тіла; смуги зсаднення або тиснення або смужки зсаднення на відокремлених частинах тіла; садна від

первинного «щипка» колесом характерної подовженої Т-подібної форми або у формі знаку оклику; кутоподібні великі шматки шкіри по краю розчленування; клиноподібний дефект тканини в зоні дії колеса; «складчасте загладжування» одягу і його забруднення; ділянки обтирання і смуги бічного ковзання; шліфи в кістках від тривалого тертя їх бічною поверхнею колеса об рейку при значному переміщенні тіла; добре виражені сліди волочіння тіла по залізничній колії.

Знати: специфічні ушкодження, що виникають внаслідок переїзду тіла колесом поїзда.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження, що виникають внаслідок переїзду тіла колесом поїзда.

Курс 06 Авіаційна травма

06.01 Характер ушкоджень у екіпажу та пасажирів при різних авіаційних пригодах

Авіаційна травма. Морфологічні особливості ушкоджень, що виникають при авіаційній травмі. Авіакатастрофи з планерами, моторизованими планерами, вертольотами, легкими літаками, пасажирськими або військовими літаками. Місце катастрофи.

Знати: специфічні ушкодження, що виникають у екіпажу та пасажирів при різних авіаційних пригодах.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження, що виникають у екіпажу та пасажирів при різних авіаційних пригодах.

06.02 Особливості судово-медичної експертизи авіаційних пригод

Ідентифікація за відбитками пальців і зубами, за рентгенівськими знімками. ДНК-типування тіл, окремих частин тіла. Ненаукові методи ідентифікації – документи, ювелірні прикраси, неспецифічні характеристики (татуювання і рубці).

Знати: специфічні ушкодження, що виникають під час авіаційних пригод.

Вміти: виявляти специфічні ушкодження, що виникають під час авіаційних пригод.

Курс 07 Зброя нелетальної дії

07.01 Загальні відомості про зброю нелетальної дії

Класифікація зброї нелетальної дії. Різновиди вогнепальної нелетальної зброї. Різновиди електрошоків. Світло-шумові гранати. Гумові кийки. Сльозоточиві речовини. Стерніти. Іританти. Газова зброя.

Знати: основні види зброї нелетальної дії.

Вміти: вміти застосовувати знання про різновиди зброї нелетальної дії при роботі з обстежуваними та трупами.

07.02 Механізм виникнення і морфологічні особливості ушкоджень при дії різних видів зброї нелетальної дії

Морфологічні особливості ушкоджень тіла та пошкоджень одягу при пострілах з травматичної вогнепальної зброї. Морфологічні особливості ушкоджень тіла та пошкоджень одягу при використанні електрошоків.

Знати: характерні ушкодження, що виникають при дії зброї нелетальної дії.

Вміти: ідентифікувати ушкодження, що виникли від дії нелетальної зброї при судово-медичному дослідженні потерпілих, звинувачених та інших осіб і трупів.

Курс 08 Ушкодження, які виникають внаслідок падіння

08.01 Загальні дані і класифікація падінь

Ушкодження при падінні з висоти і на площині. Класифікація падіння. Падіння з висоти: пряме; ступінчасте; вільне; невільне. Падіння на площині: падіння з прискоренням; вільне падіння.

Знати: класифікацію падінь з висоти.

Вміти: використовувати класифікацію падінь з висоти при проведенні судово-медичної експертизи.

08.02 Механізм та умови виникнення ушкоджень при падінні з висоти

Ознаки струсу тіла. Основні механізми утворення ушкоджень при падінні з висоти. Знати: механізми та умови виникнення ушкоджень при падінні з висоти

Вміти: застосовувати знання щодо механізмів та умов виникнення ушкоджень при падінні з висоти під час судово-медичного дослідження

08.03 Ушкодження, які виникають внаслідок падіння з висоти

Первинні прямі ушкодження, які виникають в момент удару об ґрунт у місці зіткнення. Первинні непрямі, що утворюються в момент приземлення, але на протязі і далеко від точки удару. Вторинні ушкодження при падінні тіла вже після приземлення. Первинні прямі ушкодження при падінні на ноги. Первинні прямі ушкодження при падінні на голову. Первинні прямі ушкодження на спину. Первинні прямі ушкодження на руки і бічну поверхню тулуба. Первинні прямі ушкодження на передню поверхню тіла. Первинні прямі ушкодження при падінні на задню поверхню тіла.

Знати: специфічні ушкодження, що виникають при падінні з висоти.

Вміти: виявляти ушкодження, характерні для падіння з висоти при судово-медичному дослідженні.

08.04 Ушкодження, що виникають внаслідок падіння із положення стоячи

Падіння людини з висоти власного росту. Особливості ушкоджень при падінні на лоб або потилицю. Особливості ушкоджень при падінні на бічну поверхню голови. Особливості ушкоджень при падінні на задньобічну поверхню голови. Падіння на сходовому марші.

Знати: специфічні ушкодження, що виникають внаслідок падіння із положення стоячи.

Вміти: виявляти ушкодження, характерні для внаслідок падіння із положення стоячи.

Курс 09 Гістологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі

09.01 Основи гістологічної техніки

Методи виготовлення гістологічних препаратів. Барвники. Що використовуються в судовій гістології. Можливості ІГХ дослідження в судовій медицині.

Знати: сучасні можливості відділення судово-медичної гістології

Вміти: досліджувати використовуючи гістологічний метод дослідження зразки тканин та органів відібраних під час розтину.

09.02 Роль судової-гістології в судовій медицині. Провідні судово-гістологічні ознаки при різних видах смерті

Мікроскопічні ознаки дії холоду, та прижиттєвого перебування в атмосфері полум'я. Диференційна діагностика strangulation борозни, її прижиттєвості. Акцентувати увагу на гістологічному підтвердженні прижиттєвості ушкоджень, особливостях вогнепальних ушкоджень та дослідженні на предмет наявності діатомового планктону. Гістологічне дослідження трупних плям. Можливості використання гістологічного методу для діагностики шоку (метод Вазіна), виявлення електромітки (ознаки Веймана).

Знати: сучасні можливості відділення судово-медичної гістології.

Вміти: досліджувати використовуючи гістологічний метод дослідження зразки тканин та органів відібраних під час розтину.

Курс 10 Ушкодження гострими предметами

10.01 Загальні відомості ушкодження, які спричиняються гострими предметами

Характеристика і класифікація гострих предметів. Відмінності ушкоджень, заподіяних гострими предметами, від ушкоджень, що виникають при травмі тупими твердими предметами.

Знати: судово-медичну класифікацію гострих предметів.

Вміти: застосовувати знання щодо особливостей і класифікації гострих предметів при описі ран.

10.02 Ушкодження внаслідок дії ріжучих знарядь та предметів

Ріжучі знаряддя (лезо небезпечної і безпечної бритви, різні типи ножів при ріжучій дії, скло, край металу, коса та ін.). Різані рани. Характерні ознаки різаних ран.

Знати: морфологічні особливості ран утворених дією ріжучих знарядь.

Вміти: відрізняти рани утворені дією ріжучих знарядь.

10.03 Ушкодження внаслідок дії колючих знарядь та предметів

Колоті рани. Механізм дії колючих знарядь. Колючі знаряддя. Характерні ознаки колотих ран.

Знати: морфологічні особливості ран утворених дією колючих знарядь.

Вміти: відрізняти рани утворені дією колючих знарядь.

10.04 Ушкодження внаслідок дії колючо-ріжучих знарядь та предметів

Колото-різані. Механізм дії колото-різаних знарядь. Колото-різані знаряддя. Характерні ознаки колото-різаних ран.

Знати: морфологічні особливості ран утворених дією колючо-ріжучих знарядь.

Вміти: відрізняти рани утворені дією колючо-ріжучих знарядь.

10.05 Ушкодження внаслідок дії рубаючих знарядь та предметів

Рубаючі рани. Механізм дії рубаючих знарядь. Рубаючі знаряддя. Характерні ознаки рубаючих ран. Відруби. Дія сокири по трубчастим кісткам.

Знати: морфологічні особливості ран утворених дією рубаючих знарядь.

Вміти: відрізняти рани утворені дією рубаючих знарядь.

10.06 Ушкодження внаслідок дії пиляючих знарядь та предметів

Пилячі рани. Механізм дії пиляючих знарядь. Пилячі знаряддя. Характерні ознаки пиляючих ран. Відпили кісток.

Знати: морфологічні особливості ран утворених дією пиляючих знарядь.

Вміти: відрізняти рани утворені дією пиляючих знарядь.

Курс 11 Вогнепальні ушкодження

11.01 Вогнепальна зброя

Класифікація ручної стрілецької зброї. Устрій бойового патрона, механізм пострілу. Додаткові чинники пострілу. Кінетична енергія кулі. Механізм дії

кулі на тіло людини залежно від кінетичної енергії. Гідродинамічна дія. Ознаки пострілу впритул. Ознаки пострілу з близької і неблизької відстані. Ушкодження дробом. Устрій мисливського патрона. Визначення дистанції пострілу. Особливості кульових ушкоджень плоских і трубчастих кісток. Визначення напрямку ранового каналу і послідовності пострілів. Значення лабораторних методів досліджень при експертизі вогнестрільних ушкоджень.

Знати: особливості експертизи вогнепальних ушкоджень та пошкоджень. Класифікацію зброї. Будову зброї та набоїв.

Вміти: відрізнити постріл виконаний з різних дистанцій пострілу.

11.02 Фактори пострілу

Кіптява. Порохові гази. Порошинки незгорілого порошу. Частинки металів. Використання рентгенофлуоресцентного аналізу. Метод кольорових відбитків. Проба Володимирського.

Знати: фактори пострілу, що утворюються при використанні вогнепальної зброї.

Вміти: ідентифікувати фактори пострілу.

11.03 Кульові вогнестрільні ушкодження внаслідок пострілів впритул, з близької та неблизької відстані

Постріл упритул, постріл з близької відстані (дистанції), постріл з неблизької відстані (далекі відстані, дистанції). «Штанц-марка».

Знати: особливості вогнепальних кульових ушкоджень, що виникають при різних дистанціях пострілу.

Вміти: ідентифікувати дистанцію пострілу за морфологічними особливостями вхідного кульового вогнепального ушкодження.

11.04 Ушкодження внаслідок пострілів з дробової зброї

Постріл упритул. Постріл з близької дистанції (в межах дії супутніх компонентів пострілу). Постріл з дальньої дистанції. Особливістю експертизи вогнестрільних ушкоджень при пострілах з шротової вогнепальної вогнестрільної зброї.

Знати: особливості вогнепальних дробових ушкоджень, що виникають при різних дистанціях пострілу.

Вміти: ідентифікувати дистанцію пострілу за морфологічними особливостями вхідного дробового вогнепального ушкодження.

11.05 Ушкодження холостими пострілами, атиповими снарядами зброї та від вибухів

Холості постріли. Холості патрони із сучасної бойової зброї. Вибух. Травмуючі чинники вибуху. Метальні (порохи), ініціювальні і бризантні (які дроблять) вибухові речовини. Вибухові гази. Воєнна вибухова травма.

Знати: особливості вогнепальних ушкоджень, що виникають при холостих пострілах, пострілах атиповими снарядами зброї та від вибухів.

Вміти: ідентифікувати вогнепальні ушкодження, що виникають при холостих пострілах, пострілах атиповими снарядами зброї та від вибухів.

Курс 12 Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії електрики

12.01 Механізм смерті та морфологічні зміни тканин і органів при ураженні електрикою

Смерть від дії технічного струму, механізм дії струму на організм людини. Петлі струму. Судово-медична діагностика електроміток. Крокова напруга.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку дії технічної електрики.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку дії технічної електрики.

12.02 Механізм смерті та морфологічні зміни тканин і органів при ураженні атмосферною електрикою (блискавкою)

Ушкодження атмосферною електрикою. Особливості огляду місця події у випадку ураження атмосферною електрикою. Різновиди дії блискавки.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку дії атмосферної електрики.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку дії атмосферної електрики.

Курс 13 Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії низької та високої температур

13.01 Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів від загальної та місцевої дії холоду

Місцева дія холоду. Обмороження. Загальна дія холоду. Смерть від переохолодження. Особливості дослідження замерзлих трупів.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку дії крайніх низьких температур.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку дії крайніх низьких температур.

13.02 Клінічні та патоморфологічні зміни тканин і органів внаслідок загальної і місцевої дії високої температури

Місцева дія на організм високої температури. Опіки шкіри від дії різних носіїв термічного чинника. Особливості дослідження обгорілих трупів. Ознаки життєвості потрапляння тіла у вогонь. Загальна дія на організм високої температури. Перегрів. Сонячний удар.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку дії крайніх високих температур.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку дії крайніх високих температур.

Курс 14 Цитологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі

14.01 Роль цитологічних методів дослідження в судовій медицині

Дослідження волосся відповідно то методик Кокеля та Ейдліна. Визначення питання видової та регіонарної приналежності волосся.

Знати: особливості роботи відділення судово-медичної цитології при експертизі крові, особливості проведення судово-медичного огляду у випадках статевих злочинів, особливості роботи судово-медичної цитології при експертизі волосся.

Вміти: визначати присутність крові використовуючи інструментальні та лабораторні методи дослідження, відрізнати видову, регіонарну приналежність волосся.

Курс 15 Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії променистої енергії та зміни атмосферного тиску

15.01 Клінічні та патоморфологічні зміни при променевих ураженнях. Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії низького атмосферного тиску (гіпобарія) Розлад здоров'я та смерть внаслідок дії високого атмосферного тиску (гіпербарія)

Судово-медична експертиза дії іонізуючого випромінювання. Лазерна травма. Механізм дії лазерного випромінювання. Судово-медична експертиза дії різкої зміни атмосферного тиску. Баротравма.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку дії променистої енергії.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку дії променистої енергії.

Курс 16 Розлад здоров'я та смерть внаслідок порушення зовнішнього дихання, викликаного механічними перешкодами. Утоплення та раптова смерть у воді

16.01 Види порушень зовнішнього дихання

Асфіксія, визначення поняття, класифікація, прижиттєвий перебіг. Післяасфіктичні стани. Загальноасфіктичні ознаки, їх судово-медичне значення. Повішення, діагностичні ознаки. Удавлення петлею, діагностичні ознаки. Удавлення руками, діагностичні ознаки. Закриття отворів рота і носа, діагностичні ознаки. Смерть від механічної асфіксії в результаті попадання сторонніх тіл і блювотних мас в дихальні шляхи, діагностичні ознаки.

Стискання грудей і живота, діагностичні ознаки. Судово-медична діагностика смерті від утоплення.

Знати: основні різновиди механічної асфіксії з точки зору судової медицини.

Вміти: володіти класифікацією і поняттями що стосуються механічної асфіксії.

16.02 Морфологічні зміни при гіпоксії

Темна рідка кров при смерті від механічної асфіксії. Кровонаповнення внутрішніх органів з переповнюванням кров'ю венозної системи великого кола і правого шлуночка серця при запустілій артеріальній системі великого круга, слідами крові в лівих відділах серця. Зменшена в об'ємі й недокрівна селезінка. Набряк і гостра емфізема легень. Підплевральні й підепікардіальні крововиливи – плями Тардє.

Знати: загальноасфіктичні ознаки, що зустрічаються при всіх видах механічної асфіксії.

Вміти: розпізнавати та описувати загальноасфіктичні ознаки.

16.03 Странгуляційна гіпоксія

Повне повішення, неповне повішення. Класифікація петель. Танатогенез при повішенні. Видові ознаки повішення. Странгуляційна борозна. Ознаки прижиттєвості повішення. Задущення петлею.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку странгуляційної гіпоксії.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку странгуляційної гіпоксії.

16.04 Обтураційна гіпоксія

Закриття дихальних отворів рота і носа, порожнини рота, просвіту дихальних шляхів чужорідними твердими, м'якими предметами, сипкими і напіврідкими речовинами і рідинами.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку обтураційної гіпоксії.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку обтураційної гіпоксії.

16.05 Компресійна гіпоксія

Характері зовнішні та внутрішні ознаки у випадках компресійної гіпоксії. «Карміновий набряк» легень, «екхімотична маска».

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку компресійної гіпоксії.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у компресійної гіпоксії.

16.06 Морфологічні ознаки утоплення, механізм та оцінка

Танатогенез утоплення у воді. Аспіраційний, спастичний (асфіктичний), рефлекторний (синкопальний) і змішаний типи утоплення. Діагностичні ознаки утоплення. Екзогенні чинники ризику утоплення. Ендогенні чинники ризику утоплення. Діагностичні ознаки аспіраційного типу утоплення. Діагностичні ознаки спастичного (асфіктичного) типу утоплення. Утоплення в солоній (морський) воді. Діагностичні ознаки рефлекторного типу утоплення. Ознаки перебування трупа у воді. Нагла смерть у воді.

Знати: морфологічні зміни і патогенез смерті у випадку утоплення.

Вміти: розпізнавати і описувати провідні морфологічні зміни у випадку утоплення.

16.07 Лабораторні методи діагностики. Смерть внаслідок утоплення

Гістологічні методи дослідження у випадках утоплення. Дослідження діатомового планктону.

Знати: провідні лабораторні методи, що використовуються в судовій медицині у випадках утоплення.

Вміти: застосовувати та оцінювати результати лабораторних методів, що використовуються при діагностиці утоплення.

16.08 Методика судово-медичного дослідження трупа у випадку асфіксії

Характерні ознаки при аутопсії випадків утоплення. Плями Рассказова-Лукомського-Пальтауффа. Ознака Моро I, Моро II. Ознака Свешнікова. Піна Крушевського.

Знати: особливості судово-медичного дослідження трупа у випадку механічної асфіксії.

Вміти: проводити повний обсяг судово-медичного дослідження трупа у випадках механічної асфіксії.

Курс 17 Розлад здоров'я та смерть внаслідок отруєнь

17.01 Дія отруйних речовин, розпізнавання отруєнь

Поняття про отруту. Умови дії отруту. Класифікація отрут і отруєнь. Судово-медичні джерела діагностики отруєнь. Правила вилучення внутрішніх органів для судово-токсикологічного дослідження. Отруєння корозійними отрутами. Деструктивні отрути. Отруєння органічними і неорганічними сполуками ртуті. Отруєння окислом вуглецю. Отруєння метгемоглобінутворючими речовинами. Отруєння миш'яком. Отруєння талієм. Отруєння органічними сполуками фосфору. Отруєння ціаністими сполуками. Отруєння снодійними. Отруєння етиловим спиртом. Отруєння сурогатами алкоголю. Отруєння наркотиками (препарати опію, конопель, коки і ін.). Наркотичні гриби. Отруєння стрихніном, атропіном. Отруєння грибами. Вилучення матеріалу для дослідження на наявність і концентрацію

алкоголю. Вилучення матеріалу для судово-токсикологічного дослідження на невідому отруту.

Знати: особливості роботи відділення судово-медичної токсикології.

Вміти: вилучати внутрішні органи для судово-токсикологічного дослідження. Оцінювати ступінь алкогольного сп'яніння.

17.02 Отруєння деструктивними отрутами

Деструктивні отрути (важкі метали та солі важких металів): препарати ртуті (каломель, сулема, гранозан, меркуран, меркузал, алевурит, промеран); препарати цинку; препарати міді; препарати миш'яку (таблетки Бло, паризька зелень, арсеніти і арсенати тощо); інші препарати деструктивної дії.

Знати: особливості судово-медичного дослідження отруєнь деструктивними отрутами

Вміти: проводити судово-медичну експертизу у випадку підозри на отруєння деструктивними отрутами

17.03 Отруєння отрутами, що змінюють склад крові

Оксид вуглецю (чадний газ); метгемоглобін–утворюючі отрути (бертолетова сіль, нітрити, нітрати, анілін); гемолітичні отрути (гриби, отрута змій, комах, органічні кислоти).

Знати: особливості судово-медичного дослідження отрут, що змінюють склад крові.

Вміти: проводити судово-медичну експертизу у випадку підозри на дію отрут, що змінюють склад крові.

17.04 Отруєння отрутами, що збуджують, пригнічують та паралізують нервову систему

Цереброспінальні отрути – барбітурати, сульфоніл, наркотики жирного ряду (алкоголь, технічні рідини – сурогати алкоголю), наркотики алкалоїдної групи (морфін, кокаїн, гашиш та ін.).

Знати: особливості судово-медичного дослідження отрут, що збуджують, пригнічують та паралізують нервову систему.

Вміти: проводити судово-медичну експертизу у випадку підозри на дію отрут, що збуджують, пригнічують та паралізують нервову систему.

Курс 18 Судово-медична експертиза потерпілих, обвинувачених та інших осіб

18.01 Методика проведення судово-медичної експертизи потерпілих осіб, які звинувачуються, та інших

Класифікація тілесних ушкоджень за КК України. Тяжкі тілесні ушкодження згідно ст. 121 КК України та Правил судово-медичного визначення тілесних ушкоджень. Тілесні ушкодження середньої тяжкості згідно ст. 122 КК України та Правил судово-медичного визначення тілесних

ушкоджень. Поняття «згладжуванням (виправність) ушкодження на обличчі». Приводи для визначення статевої зрілості. Приводи для судово-медичного встановлення віку.

Описати основні етапи огляду потерпілих, звинувачених та інших осіб, а саме – знати особливості збору анамнезу у даних осіб, на що необхідно акцентувати увагу у випадку різних тілесних ушкоджень.

Знати: основні етапи обстеження потерпілих, звинувачених та інших осіб. Особливості збору спеціального анамнезу, регламентацію судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб.

Вміти: оглядати потерпілих, звинувачених та інших осіб, вказати приводи для проведення судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб.

18.02 Судово-медична експертиза визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень

Що слід розуміти під втратою будь-якого органу? Що слід розуміти під втратою зору? Що слід розуміти під втратою слуху? Що слід розуміти під втратою мовлення? Що слід розуміти під втратою руки і ноги? Що слід розуміти під втратою статевої репродуктивної здатності? Судово-медичне встановлення і оцінка переривання вагітності. Ушкодження психіки, що відносяться до тяжких тілесних ушкоджень. Судово-медичне встановлення тривалості розладу здоров'я. Ознаки легкого тілесного ушкодження, що спричинило незначну втрату працездатності. Ознаки легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я. Встановлення розладу здоров'я, поєднаного зі стійкою втратою працездатності.

Знати: порядок визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень.

Вміти: визначати ступінь тяжкості тілесних ушкоджень.

18.03 Судово-медична експертиза визначення відсотка втрати працездатності

Експертиза ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Призначається в кожному випадку, якщо необхідно визначити ступінь вини і міру покарання винного за нанесення тілесних ушкоджень. Судово-медичне визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень проводиться згідно з Кримінальним і Кримінально-процесуальним кодексами України і «Правилами судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень» (Наказ МОЗ України № 6 від 17 січня 1995 р.). Згідно з Кримінальним кодексом України розрізняють тілесні ушкодження трьох ступенів: тяжкий, середньої тяжкості, легкий, який може бути таким, що: (1) спричиняє короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату загальної працездатності та (2) не спричиняє зазначених в п. (1) наслідків.

Знати: основні принципи визначення відсотка втрати працездатності.

Вміти: визначати відсоток втрати працездатності.

18.04 Судово-медична експертиза стану здоров'я удаваних та штучних хвороб

Визначення стану здоров'я в судово-медичній практиці, у випадках: при неявці особи за викликом слідчого чи суду, чи при відмові давати показання через хворобу або пред'явлення у зв'язку із цим медичного документа про захворювання, який викликає сумнів у його достовірності; в ув'язненого, який відмовляється працювати, при наявності скарг на стан здоров'я; при відстрочці виконання вироку про засудження особи до позбавлення волі, виправно-трудових робіт чи інших мір покарання з приводу важкої хвороби до її вилікування, а також при вагітності і після пологів; при ухиленні від чергового призову на дійсну військову службу і при ухиленні військовослужбовців від служби; при визначенні потреби в санаторно-курортному лікуванні, посиленому харчуванні при порушенні позовів у цивільному процесі.

Знати: особливості проведення експертизи у випадках удаваних і штучних хвороб.

Вміти: виявляти ознаки удаваних і штучних хвороб.

18.05 Судово-медична експертиза інтерсексуального стану. Встановлення статі, статевої зрілості, статевої недоторканості, репродуктивної спроможності.

Вивчити особливості гінекологічного огляду потерпілих як неозброєним оком так і з використанням інструментальних методів дослідження (кольпоскопія). Юридичне значення віку 14, 16, 18, 55 та 60 років. Визначення статі, гермафродитизм, його види. Встановлення статевої репродуктивної здатності. Встановлення минулих пологів. Встановлення минулого викидня (аборту). Методи здійснення «кримінального» аборту. Поняття «згвалтування». Встановлення факту статевого акту. Встановлення ознак фізичного насильства при експертизі з приводу статевих злочинів. Встановлення порушення цілості дівочої пліви. Встановлення ознак безпорадного стану при експертизі з приводу статевих злочинів. Експертиза випадків статевої близькості з особою, яка не досягла статевої зрілості. Поняття «статева зрілість». Експертиза у випадках підозри на насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом.

Знати: особливості проведення судово-медичного огляду у випадках статевих злочинів.

Вміти: проводити гінекологічний огляд неозброєним оком, та з використанням інструментальних методів дослідження.

18.06 Судово-медична експертиза при встановленні вагітності, минулих пологів, аборту

Метод О. І. Вилегжаніна. Особливості дослідження матки та придатків. Особливості огляду місця події, розтину при підозрі на «кримінальний аборт».

Знати: основні методи макро- та мікроскопічних досліджень, що використовують при судово-медичній експертизі вагітності, пологів та аборту.

Вміти: проводити розтин за методом О. І. Вилегжаніна.

18.07 Судово-медична експертиза статевих злочинів

Опанувати основні методи цитологічного та імунологічних досліджень, що використовуються у випадках згвалтувань. Вивчити методи маркування,

приготування та зберігання зразків досліджень. Яка статистика виникнення таких справ в Україні?

Знати: особливості збору лабораторних аналізів у випадках статевих злочинів.

Вміти: під час дослідження (зокрема гінекологічного) зґвалтованих осіб відібрати зразки для цитологічного та імунологічних досліджень.

18.08 Судово-медична експертиза віку

Приводи для судово-медичного встановлення віку. Юридичне значення віку 14, 16, 18, 55 та 60 років.

Знати: особливості визначення віку особи в судовій медицині.

Вміти: застосовувати сучасні знання для визначення віку особи.

Курс 19 Огляд трупа на місці його виявлення

19.01 Огляд трупа на місці його виявлення (місце пригоди)

Обговорити регламентацію судово-медичної експертизи (дослідження) трупа. Ознайомитись з документом, на підставі якого здійснюється судово-медична експертиза трупа («Постановою») або його дослідження («Відношення»); ознайомитись з обставинами справи з інших джерел («Протокол огляду місця події», матеріали кримінальної справи, медична документація на ім'я покійного тощо). Поняття про основні етапи огляду трупа на місці пригоди – фази огляду та методи огляду. Поняття про офензивний і дефензивний типи розчленування.

Обговорити порядок опису та дослідження трупного висихання. Провести ліворометричне та лівороскопічне дослідження. Знати патофізіологічні процеси, що передують виникненню трупних плям, їх стадійності. Пояснити причину виникнення стадії престазу, стазу та імбібіції. Вивчити порядок опису трупного висихання. Вивчити порядок дослідження трупного охолодження, особливості роботи з різними видами вимірювання внутрішньої температури трупа, правильної їх інтерпретації. Вивчити порядок дослідження трупного залякання. Вміти визначати давність настання смерті використовуючи усі методи дослідження трупа. Акцентувати увагу на дослідженнях суправітальної реакції організму.

Знати: порядок та правову регламентацію проведення огляду трупа на місці пригоди, порядок опису трупних явищ на місці пригоди та під час дослідження трупа в відділі експертизи трупів.

Вміти: описувати труп на місці пригоди, описувати усі трупні явища та правильно їх інтерпритувати.

Курс 20 Судово-медичне дослідження трупа

20.01 Вчення про смерть та трупні явища

Поняття про абсолютні та відносні ознаки смерті. Поняття про ранні ознаки абсолютної смерті. Поняття про трупне висихання, трупні плями, трупне залякання, трупне охолодження, аутоліз та їх судово-медичне значення. Звернути увагу на особливості виконання проби Белоглазова. Поняття про пізні ознаки абсолютної смерті. Поняття про консервуючі і руйнуючі види пізніх абсолютних ознак смерті, пояснити їх судово-медичне значення. Обговорити судово-медичні аспекти трупного гниття, муміфікації, сапоніфікації. Акцентувати увагу на методах штучного консервування. Порівняти поняття про абсолютні ознаки смерті в Україні та різних країнах світу.

Знати: класифікацію та різновиди абсолютних ознак смерті як в Україні так і інших країнах світу.

Вміти: застосовувати отриману інформацію в повсякденній роботі судово-медичного експерта.

20.02 Судово-медична експертиза (дослідження) трупа

Послідовність процедури дослідження трупа в відділі судово-медичної експертизи трупів. Послідовність розтину порожнини черепа. Лінії розрізів мозку за Буяльським-Флексігом, Фішером, Вірховим. Пряма лінія секційного розрізу, лінія секційного розрізу за Лешке, Фішером, Медведєвим. Спосіб вилучення і дослідження внутрішніх органів за Вірховим, Шором, Абрикосовим. Особливості дослідження внутрішніх органів згідно сучасних міжнародних рекомендацій; проби Райського на жирову емболію, проба Адріанова, Сунцова, Григор'євої, Лісаковича, Десятова на повітряну емболію, проби на пневмоторакс. Акцентувати увагу на особливості дослідження трупів при підозрі на особливо небезпечну інфекційну хворобу, запобіжні заходи при розтині трупів в разі підозри на СНІД.

Знати: порядок та особливості дослідження трупа в відділі судово-медичної експертизи трупів.

Вміти: проводити розтин трупа. Вміти виконувати усі проби на предмет повітряної та жирової емболії, пневмотораксу.

20.03 Деякі питання судово-медичного дослідження трупа при насильницькій смерті

Основні особливості судово-медичного дослідження трупів осіб при смерті від механічних ушкоджень; від механічної асфіксії; від отруєнь; від дії крайніх температур; від дії електрики; від впливу змін атмосферного тиску; від дії променевої енергії; від дії інших чинників зовнішнього середовища.

Знати: ключові питання, що постають перед судово-медичним експертом при дослідженні трупів при насильницькій смерті.

Вміти: застосовувати знання щодо особливостей досліджень трупа при насильницькій смерті на практиці.

Курс 21 Судово-медична експертиза трупа при раптовій смерті

21.01 Причини та генез раптової смерті

Поняття терміну раптова смерть. Основні прояви раптової смерті, що виявляються при зовнішньому дослідженні померлого та під час розтину. Основні чинники виникнення раптової смерті.

Знати: макро- та мікроскопічні ознаки раптової смерті.

Вміти: розпізнавати та виявляти морфологічні ознаки настання раптової смерті.

21.02 Раптова смерть при захворюваннях головного мозку та його оболонок

Провідні чинники виникнення раптової смерті при захворюваннях головного мозку. Смерть від епілепсії, особливо у випадках, коли епілептичний припадок проходив за відсутності свідків. Особливості медико-документального та катамнестичного підтвердження епілепсії й епілептичних припадків, наявності рубців мозку і спайок павутинної та м'яких мозкових оболонок, прикусу і рубців язика, а також мікроскопічного підтвердження склерозу м'яких мозкових оболонок, кіст мозку.

Знати: провідні морфологічні ознаки раптової смерті при захворюваннях головного мозку.

Вміти: розпізнавати та виявляти морфологічні ознаки настання раптової смерті при захворюваннях головного мозку.

21.03 Раптова смерть при захворюваннях серця та судин

Макро- та мікроскопічні прояви основних захворювань серцево-судинної системи: гостра коронарна недостатність, хронічна ішемічна хвороба серця, інфаркт міокарда, гіпертонічна хвороба, міокардит, алкогольна кардіоміопатія, міокардіодистрофія, аневризма аорти, ТЕЛА.

Знати: провідні морфологічні ознаки раптової смерті при захворюваннях серцево-судинної системи.

Вміти: розпізнавати та виявляти морфологічні ознаки настання раптової смерті при захворюваннях серцево-судинної системи.

21.04 Раптова смерть при захворюваннях органів дихання, травлення та сечовиділення

Макро- та мікроскопічні прояви основних захворювань органів дихання, травлення та сечовиділення: бронхіальна астма, хронічний бронхіт, бронхоектотична хвороба, пневмонії; виразки шлунка та дванадцятипалої кишки.

Знати: провідні морфологічні ознаки раптової смерті при захворюваннях органів дихання, травлення та сечовиділення.

Вміти: розпізнавати та виявляти морфологічні ознаки настання раптової смерті при захворюваннях органів дихання, травлення та сечовиділення.

21.05 Раптова смерть при інфекційних та паразитарних захворюваннях

Макро- та мікроскопічні прояви основних інфекційних захворювань: цистециркоз головного мозку, ехінококоз печінки, селезінки, головного мозку, туберкульоз., грип, дизентерія, холера. Чума. Сибірська язва. ВІЛ.

Знати: провідні морфологічні ознаки раптової смерті при інфекційних та паразитарних захворюваннях.

Вміти: розпізнавати та виявляти морфологічні ознаки настання раптової смерті при інфекційних та паразитарних захворюваннях.

21.06 Раптова смерть при алергічних станах та захворюваннях

Анафілактичний шок – макроскопічні та мікроскопічні морфологічні прояви; етіологія та патогенез анафілактичного шоку.

Знати: провідні морфологічні ознаки раптової смерті при алергічних захворюваннях.

Вміти: розпізнавати та виявляти морфологічні ознаки настання раптової смерті при алергічних захворюваннях.

21.07 Раптова смерть дітей

Інфекційні ураження органів дихання, грубі вроджені вади розвитку, синдром раптової дитячої смерті, особливості експертизи трупів дітей, що померли раптово.

Знати: особливості проведення розтину дітей, що померли раптово.

Вміти: проводити розтин дітей, що померли раптово; проводити забір матеріалу для лабораторних досліджень.

Курс 22 Судово-медичне дослідження трупів новонароджених

22.01 Ознаки новонародженості, доношеності, зрілості, життєздатності Причини смерті в ante-, intra-, та постнатальному періодах

Особливості зовнішнього та внутрішнього дослідження трупів новонароджених. Судово-медичне поняття «новонароджений». Морфологічні ознаки новонародженості, Оцінка пуповини як ознаки новонародженості. Визначення терміну внутрішньоутробного життя за антропометричними показниками. Визначення зрілості плода. Поняття «живонароджений». Зовнішні та внутрішні ознаки новонародженості.

Знати: порядок та особливості дослідження трупа новонароджених в відділі судово-медичної експертизи трупів, знати визначення понять дітоубивство

Вміти: проводити розтин новонародженого з виконанням усіх різновидів плавальних проб. Встановлювати факт живо- чи мертвонародженості.

22.02 Особливості судово-медичного дослідження трупів новонароджених

Легенева та шлунково-кишкова плавальна проба, техніка виконання, модифікації, експертне значення. Використання емісійного спектрального аналізу тканини легень для встановлення живонародженості. Використання аналізу білкових фракцій крові для встановлення живонародженості. Визначення поняття «дітовбивство» відповідно до змісту ст. 117 КК України. Пасивне та активне дітовбивство.

Знати: порядок та особливості дослідження трупа новонароджених в відділі судово-медичної експертизи трупів, знати визначення понять дітовбивство.

Вміти: проводити розтин новонародженого з виконанням усіх різновидів плавальних проб. Встановлювати факт живо- чи мертвонародженості.

Курс 23 Імунологічні методи дослідження в судово-медичній експертизі

23.01 Роль імунологічних методів дослідження в судовій медицині

Застосування груп крові для вирішення питання про індивідуальну належність крові. Генотипоскопія (генотипоскопічна експертиза). Полімеразна ланцюгова реакція. Ферментні системи крові. Сироваткові системи крові Hr, Gm, Gc. Тромбоцитарні системи крові. Лейкоцитарні системи крові HLA. Еритроцитарні системи крові AB0, Rh, MNSs, Lr, Lu, Ke, Fu, Kidd, Diego. Визначення статеві належності крові. Визначення групової належності крові. Визначення видової належності крові. Доказове визначення наявності крові – спектральне дослідження. Доказове визначення наявності крові – мікрокристалічні реакції. Доказове визначення наявності крові – флуоресцентна мікроскопія. Доказове визначення наявності крові – біохімічне визначення гемоглобіну. Методи попереднього визначення наявності крові – в УФВ, із застосуванням хімічних реакцій.

Знати: особливості роботи відділення судово-медичної імунології.

Вміти: проводити генотипоскопічну експертизу, визначати присутність крові використовуючи інструментальні та лабораторні методи дослідження; визначати статеву приналежність крові, давність плям крові, відрізняти видову, регіонарну приналежність волосся.

Курс 24 Медико-криміналістичні методи дослідження

24.01 Медико-криміналістичні дослідження

Можливості визначення давності поховання трупа. Сучасні можливості експертизи скелетизованих залишків. Мікроелементний аналіз. Судово-медичні експертні можливості ідентифікації за кістковими останками і черепом (метод фотосуміщення, кореляційний аналіз, комп'ютерні технології).

Знати: особливості роботи зі скелетованими залишками.

Вміти: дати оцінку скелетованим залишкам трупа. Відрізняти людські скелетовані залишки від тваринних. Давати оцінку давності поховання трупа.

24.02 Судова фотографія

Основні правила та поняття судово-медичного фото. Фотографування невідомих померлих осіб. Особливості фотографування вогнепальних ушкоджень, ушкоджень спричинених дією тупих та гострих предметів.

Знати: методи фотографування біологічних та небіологічних об'єктів.

Вміти: фотографувати трупи невідомих померлих осіб; ушкодження на тілі померлих осіб.

24.03 Основні положення про дослідження об'єктів судово-медичної диференціації та ідентифікації

Сучасні можливості ідентифікації особи за допомогою дактилоскопії. Сучасні можливості відновлення відбитків пальців у трупів осіб в стадії пізніх гнильних змін, муміфікації та сапоніфікації.

Знати: сучасні методи відновлення відбитків пальців у померлих осіб в стадії пізніх гнильних змін.

Вміти: знімати відбитки у трупів осіб в стадії пізніх гнильних змін.

24.04 Судово-медична ідентифікація особистості

Ознайомитися та обговорити основні методики ідентифікації невідомих осіб. Фотографічні методи досліджень: наукова, кольорова, стереоскопічна, мікрофотографія. Можливості дактилоскопічного методу дослідження. Описування та інтерпретація татуювань. Сучасні можливості дослідження фарб, що використовуються при татуюванні. Особливості описування пірсингу, шрамів, родимок. Порядок описування стоматологічного статусу померлого.

Знати: порядок та особливості дослідження трупа невідомих осіб в відділі судово-медичної експертизи трупів

Вміти: у повній мірі обстежувати трупи невідомих осіб. Оволодіти фотографічними методами дослідження.

Курс 25 Судово-медична експертиза за матеріалами слідчих та судових справ

25.01 Порядок призначення і особливості проведення судово-медичної експертизи за матеріалами справи

Нормативно-правова регламентація комісійних експертиз. Дослідити специфіку роботи відділу комісійних експертиз. Перелік речових доказів, що можуть використовуватися при проведенні експертизи за матеріалами справи.

Знати: особливості роботи відділу комісійних експертиз.

Вміти: проводити комісійні експертизи у відділі комісійних експертиз.

25.01 Судово-медична експертиза за матеріалами справи при різних видах травм

Проведення судово-медичної експертизи за матеріалами справи у випадках травм голови, органів ший, паренхіматозних та порожнистих органів грудної та

черевної порожнин. Особливості судово-медичної експертизи за матеріалами справи при відкритих та закритих переломах кінцівок.

Знати: особливості проведення судово-медичної експертизи за матеріалами справи у випадках травм голови, органів грудної та черевної порожнин, кінцівок.

Вміти: проводити судово-медичну експертизу за матеріалами справи.

4. Структура навчальної дисципліни

Освітньо-кваліфікаційна характеристика лікаря-спеціаліста-судово-медичного експерта

Лікар-інтерн повинен знати:

1. Розділи кримінального-процесуального і кримінального Кодексів України і документи, що регламентують діяльність судово-медичної експертизи в Україні.
2. Організацію судово-медичної служби в Україні.
3. Особливості проведення судово-медичної експертизи у різних структурних підрозділах Бюро судово-медичної експертизи.
4. Типові форми медичної документації в Бюро судово-медичної експертизи, принципи і вимоги до їх складання.

Лікар-інтерн повинен вміти:

1. Провести огляд трупа на місці пригоди (виявлення)
2. Провести судово-медичну експертизу померлих осіб
3. Провести судово-медичну експертизу потерпілих, звинувачених та інших осіб
4. Оформити протокольну частину «Висновків експерта» і висновки, заповнити лікарське свідоцтво про смерть
5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим.
6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
7. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
8. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

9. Здатність приймати обґрунтовані рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії.
- 10.Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватись іноземною мовою.
- 11.Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- 12.Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
- 13.Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- 14.Прагнення до збереження навколишнього середовища

Лікар-інтерн повинен володіти наступними маніпуляціями:

1. Методикою розтину трупів при різних видах насильницької та ненасильницької смерті
2. Методиками проведення експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб у випадках статевих злочинів
3. Вивчення матеріалів кримінальних та цивільних справ, медичної документації

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Практичної підготовки лікарів-інтернів на базі стажування

За спеціальністю «Судово-медична експертиза»

Відділ судово-медичної експертизи трупів – 546 годин (14 тижнів практичної роботи).

Відділ судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб – 507 годин (13 тижнів практичної роботи).

Відділення судово-медичної гістології – 39 годин (1 тиждень практичної роботи).

Відділення судово-медичної криміналістики – 39 годин (1 тиждень практичної роботи).

Відділення судово-медичної токсикології – 39 годин (1 тиждень практичної роботи).

Відділення судово-медичної імунології – 39 годин (1 тиждень практичної роботи).

Відділення судово-медичної цитології – 39 годин (1 тиждень практичної роботи).

Критерії оцінювання засвоєння теоретичних знань під час поточного та підсумкового контролю

Оцінювання усної/письмової відповіді під час поточного контролю

Оцінка «**відмінно**» виставляється інтерну, який глибоко і всебічно засвоїв теоретичний матеріал, грамотно і логічно його викладає. Він може вільно оперувати латинською термінологією, чітко відповідає на нестандартні питання за темою заняття, уміє пов'язати матеріал даної теми з вивченими раніше розділами, що свідчить про опанування рекомендованої літератури та здатність аналізувати вивчений матеріал, а також чітко демонструє значення засвоєних теоретичних знань для практичної медицини

Оцінка «**добре**» виставляється інтерну, який знає і добре володіє теоретичним матеріалом, грамотно його викладає, не допускає неточностей при відповіді, уміє розкрити тему з позицій її медичного значення та практичного застосування, але при цьому відповіді не виходять за межі підручника, методичних рекомендацій.

Оцінка «**задовільно**» виставляється інтерну, який знає базові поняття та визначення з вивченої теми, але допускає значні неточності або має труднощі при формулюванні відповіді, не розуміє медичних аспектів теми, не може пов'язати теоретичний матеріал із практикою.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється інтерну, який не знає теоретичних основ теми, допускає грубі помилки при відповіді, не розуміє базових понять та визначень, не може пояснити значення теоретичного матеріалу для практичної медицини.

Оцінювання усної відповіді під час підсумкового контролю (диференційний залік)

Оцінка **«відмінно»** виставляється інтерну, який грамотно та в логічній послідовності надає відповіді на питання екзаменаційного білету. Під час відповіді демонструє здатність аналізувати теоретичний матеріал, робить ґрунтовні висновки щодо значення теоретичного матеріалу для практичної медицини, надає чіткі правильні відповіді на додаткові нестандартні питання, може пояснити, як практично здійснюється судово-медична експертиза у випадках насильницької та ненасильницької смерті, огляд потерпілих, звинувачених та інших осіб, огляд трупа на місці події, інтерпретація результатів лабораторних досліджень відділу експертизи речових доказів.

Оцінка **«добре»** виставляється інтерну, який добре володіє теоретичним матеріалом та в логічній послідовності надає відповіді на питання екзаменаційного білету, але допускає незначні неточності, які швидко виправляє при відповіді на уточнюючі запитання екзаменатора. Під час відповіді на питання з спеціальної танатології, може пояснити основні мікро та макроскопічні зміни, особливості огляду потерпілих, та трупа на місці події.

Оцінка **«задовільно»** виставляється інтерну, який при відповіді на питання екзаменаційного білету демонструє знання базових понять та визначень, допускає значні неточності або має труднощі при відповіді на питання з спеціальної танатології, може пояснити основні мікро та макроскопічні зміни, особливості огляду потерпілих, та трупа на місці події, допускає неточності при відповіді на конкретизуючі питання екзаменатора.

Оцінка **«незадовільно»** виставляється інтерну, який не знає відповіді на одне з питань екзаменаційного білету, допускає грубі помилки при відповіді на питання з спеціальної танатології, може пояснити основні мікро та макроскопічні зміни, особливості огляду потерпілих, та трупа на місці події, не знає відповіді на додаткові уточнюючі запитання екзаменатора.

Питання для підготовки до підсумкового контролю:

1. Судова медицина як наука. Судово-медична експертиза. Експерт, судово-медичний експерт. Роль судово-медичної експертизи в роботі органів правосуддя та охорони здоров'я
2. Організація судово-медичної служби в Україні відповідно до чинного законодавства. Нормативно-правові акти, що регламентують проведення судово-медичної експертизи. Організація судово-медичної служби в світі.
3. Структура бюро судово-медичної експертизи. Функції його підрозділів. Права, обов'язки та відповідальність судово-медичного експерта при виконанні ним експертних функцій. Гарантії незалежності експерта.
4. Об'єкти та види судово-медичних експертиз. Організація проведення судово-медичних експертиз: їх призначення, документація та її складові.
5. Трупи, які підлягають судово-медичній експертизі. Судово-медична експертиза та патологоанатомічне дослідження трупа, їх відмінності.

6. Поняття "смерть". Класифікація смерті. Визначення категорії, виду та роду смерті. Роль судово-медичного експерта у встановленні виду насильницької смерті.
7. Поняття про танатологію. Загальна та спеціальна танатологія. Патофізіологія процесу вмирання. Термінальний стан. Клінічна та біологічна смерть, їх діагностика. Уявна смерть. Використання органів і тканин для трансплантації. "Мозкова смерть".
8. Трупні плями та їх судово-медичне значення.
9. Трупне залякання, теорії його виникнення. Судово-медичне значення.
10. Трупне охолодження та трूपне висихання. Судово-медичне значення.
11. Аутоліз та його прояви у внутрішніх органах. Ентомофауна трупа та її судово-медичне значення.
12. Пізні трूपні явища. Природна та штучна консервація трупа. Судово-медичне значення.
13. Загальні правила, порядок та етапи судово-медичної експертизи трупа. Документація. Лікарське свідоцтво про смерть. Особливості експертизи трупа невідомої особи.
14. Судово-медичні критерії визначення давності настання смерті за та трूपними ознаками і результатами лабораторних досліджень.
15. Роль лікаря-спеціаліста в галузі судово-медичної експертизи під час огляду трупа на місці його виявлення. Фази огляду місця події.
16. Особливості судово-медичної експертизи трупа новонародженого. Встановлення новонародженості та живонародженості. Дітовбивство.
17. Експертиза живих осіб: приводи призначення, особливості проведення та документація.
18. Юридична класифікація та експертні критерії ступеня тяжкості тілесних ушкоджень.
19. Судово-медична експертиза статевих злочинів, спірних статевих станів
20. Класифікація тілесних ушкоджень. Анатомічні та функціональні ушкодження. Травматизм та його види. Особливості опису ушкоджень шкіри.
21. Ушкодження тупими предметами, класифікація тупих предметів, механізм їх дії.
22. Садно, його судово-медичне значення. Переломи плоских та трубчастих кісток, які виникли від дії тупих твердих предметів.
23. Синець, його судово-медичне значення. Забита рана, її судово-медичне значення.
24. Особливості ушкоджень при падінні з висоти
25. Особливості ушкоджень при рейковій та авіаційній травмі.
26. Автотравма, мотоциклетна травма.
27. Різана, колота, рубана та пиляна рана, їх особливості, пов'язані з родом насильницької смерті. Визначення ходу ранового каналу.
28. Судово-медичне встановлення життєвості тілесних ушкоджень гістологічними, гістохімічними та біохімічними методами.
29. Класифікація ручної стрілецької зброї. Устрій бойового патрону та механізм пострілу. Додаткові фактори пострілу. Кінетична енергія кулі.
30. Ознаки пострілу впритул. Ознаки самогубства з застосуванням

- вогнепальної зброї.
31. Ознаки пострілу з близької та неблизької дистанції.
 32. Ушкодження дробом. Устрій мисливського патрона. Визначення дистанції пострілу.
 33. Особливості кульових ушкоджень шкіри, плоских та трубчастих кісток. Визначення напрямку ранового каналу та послідовності пострілів.
 34. Значення лабораторних методів досліджень при експертизі вогнестрільних ушкоджень.
 35. Асфіксія, визначення поняття, класифікація видів. Постасфіктичні стани.
 36. Загальноасфіктичні ознаки, їх судово-медичне значення.
 37. Повішення та його діагностичні ознаки.
 38. Задушення петлею. Задушення руками. Закриття отворів рота і носа.
 39. Смерть від механічної асфіксії в результаті попадання сторонніх предметів і блювотних мас у дихальні шляхи. Здавлення грудей і живота.
 40. Судово-медична діагностика смерті від утоплення.
 41. Місцева та загальна дія на організм високої температури. Особливості експертизи обгорілих трупів. Ознаки зажиттєвості потрапляння тіла у вогонь.
 42. Місцева та загальна дія холоду. Особливості експертизи замерзлих трупів.
 43. Смерть від дії технічного струму. Механізм дії на організм людини. Петлі току. Судово-медична діагностика електроміток. Ушкодження атмосферною електрикою.
 44. Місцева та загальна дія іонізуючого випромінювання. Судово-медична експертиза дії різко зміненого тиску.
 45. Поняття “отрута”. Умови дії отрут. Класифікація отрут і отруєнь. Правила вилучення внутрішніх органів для судово-токсикологічної експертизи. Отруєння корозивними отрутами.
 46. Деструктивні отрути. Отруєння органічними та неорганічними сполуками ртуті.
 47. Отруєння окисом вуглецю. Отруєння метгемоглобінутворючими речовинами
 48. Отруєння миш’яком. Отруєння талієм.
 49. Отруєння органічними сполуками фосфору. Отруєння ціаністими сполуками.
 50. Отруєння етиловим спиртом. Отруєння сурогатами алкоголю.
 51. Отруєння наркотиками (морфін, героїн, опій, кокаїн тощо). Наркотичні гриби. Отруєння стрихніном, атропіном. Отруєння грибами.
 52. Особливості слідів крові на місці події. Основні питання, які вирішують при дослідженні слідів крові. Встановлення наявності крові, орієнтовані та доказові методи. Визначення видової, статевої належності крові та давності утворення слідів крові.
 53. Дослідження волосся. Питання, які вирішують при експертизі цього об’єкта. Методи дослідження плям сперми.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
2. Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
3. Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
4. Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
5. Мішалов, В. Д., Хохолева, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Допоміжна література

1. Руководство к практическим занятиям по судебной медицине/ Под ред. Концевич И.А. // К.: Выща школа, 1988. — 328 с.
2. Кримінальний кодекс України (станом на 5 квітня 2001 р).
3. Кримінально-процесуальний кодекс України (станом на 21 червня 2001 р).
4. Закон "Про судову експертизу", 1994.
5. "Основи законодавства України про охорону здоров'я", 1992.
6. Наказ № 6 МОЗ " Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України", 1995.
7. Бабанин А.А., Соколова И.Ф. Судебно-медицинская экспертиза половых состояний // Симферополь, 2001.— 206 с.
8. Бойко С.О. Судово-медична експертиза визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень // Ужгород, 2003. — 225 с.
9. Кулик О.Ф., Бачинський В.Т., Савка І.Г., Ванчуляк О.Я. Особливості судово-медичного дослідження трупа при окремих видах смерті // Чернівці, 2005.— 211 с.
10. Яланський О.В., Воробйов Ю.В., Яланська Л.О., Воробйов М.Ю. Судово-медичне дослідження трупа. — Полтава, 2000.— 240 с.

Інформаційні ресурси

1. <https://www.uniprot.org/>
2. <https://www.forens-med.ru/>
3. <https://www.aic.gov.au/>
4. <https://scholar.google.com>